

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ОС «Магістр»

на тему: «**Формування місцевого бюджету Дрогобицької
міської ради та шляхи його покращення**»

Виконав: студент групи Фін-61 (маг)
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа
та страхування»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Николяк В.О.
(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доцент Рубай О.В.
(наук.ступ., вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

ДУБЛЯНИ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

Освітній ступінь «Магістр»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
(підпис)

к.е.н., доцент Грицина О.В.
(звання, ступінь, прізвище та ініціали)

« » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

на кваліфікаційну роботу студенту

Николяку Віталію Олеговичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1.Тема роботи: **Формування місцевого бюджету Дрогобицької міської ради та шляхи його покращення**

Керівник роботи: Рубай Оксана Володимирівна, к.е.н, доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по університету від "27" 10.2023 р. № 572/К-С

2.Термін здачі студентом закінченої кваліфікаційної роботи 10.12.2023 р.

3.Вихідні дані для кваліфікаційної роботи: методичні рекомендації, фінансова звітність, рекомендована література, статистичні довідники

4.Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Поняття, структура та функції місцевих бюджетів

1.2. Принципи та джерела формування місцевих бюджетів

1.3 Методика дослідження

2. ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ ДРОГОБИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ

ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Особливості формування бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

2.2 Доходи бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

2.3 Видатки бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ МІСЬКОЇ РАДИ

3.1 Бюджетна децентралізація як фактор забезпечення самостійності місцевих бюджетів

3.2 Підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік графічного матеріалу: графіки, схеми, діаграми

6. Консультанти з розділів кваліфікаційної роботи

7. Дата видачі завдання 16 березня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ етапу	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання. Вивчення рекомендованої літератури по темі КР. Написання аналітичного огляду. Вивчення об'єкту дослідження. Аналіз існуючого стану об'єкта дослідження.	16.03.23 р.
2.	Розробка перспективного рішення та його обґрунтування (написання перспективної частини; виготовлення планової основи для основного варіанту роботи).	27.09.23 р.
3.	Розробка та обґрунтування пропозицій щодо реалізації роботи. Написання основної та прогнозованої частини роботи, висновків і пропозицій. Редагування та оформлення кінцевого варіанту роботи та інших графічних матеріалів, які представляються до захисту в ЕК.	19.11.23 р.
4.	Кінцеве оформлення дипломної роботи, здача КР керівнику, виправлення його зауважень, здача КР на рецензування, кінцеве оформлення ілюстративних матеріалів, таблиць.	26.11.23 р.
5.	Підготовка до захисту в ЕК. Пробний захист на випускній кафедрі (написання доповіді й погодження її з керівником КР; виправлення зауважень у графічній частині).	10.12.23 р.

Студент _____ Николяк В.О.
(підпис)

Керівник кваліфікаційної роботи к.е.н., доцент Рубай О.В.
(наук.ступ., вчене звання, підпис, прізвище та ініціали)

Анотація

УДК 336.14

Кваліфікаційна робота: 72 стор. текстової частини, 9 таблиць, 17 рисунків, 31 літературне джерело.

Формування місцевого бюджету Дрогобицької міської ради та шляхи його покращення

Николяк Віталій Олегович – Кваліфікаційна робота. Кафедра фінансів, банківської справи та страхування. – Дубляни, Львівський НУП, 2024.

В роботі висвітлено актуальність теми, поставлена проблема, мета і завдання дослідження, визначаються предмет та об'єкт дослідження. Розкрито сутність місцевого самоврядування в умовах децентралізації фінансових ресурсів в сучасних умовах. Проведено аналіз дохідної частини бюджету адміністративно-територіальної одиниці на прикладі бюджету Дрогобицької міської територіальної громади. Визначено проблеми та шляхи зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування, окреслено напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів.

Ключові слова: місцеві фінанси, формування місцевих бюджетів, децентралізація, місцеве самоврядування, податкові надходження, видатки.

Анотація

Висвітлено сучасний стан формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів. Дослідження показують, що на даний момент система формування доходів місцевих бюджетів має недостатній рівень власних доходів і велика частка трансфертних платежів у дохідній частині місцевих бюджетів. З початком широкомасштабного вторгнення Росії в Україну органи місцевого самоврядування, як і вся держава в цілому, зіткнулися з новими викликами і проблемами, вирішення яких, у першу чергу, потребує додаткових фінансових ресурсів. У роботі досліджено, що найбільшу питому вагу в структурі дохідної частини місцевих бюджетів займають податкові надходження – ПДФО, єдиний податок, податок на землю. На сьогодні питання підвищення рівня фінансової спроможності громад вирішують шляхом розвитку економіки на своїх територіях, забезпечення стратегічного управління розвитком територій, сприяння залученню інвестицій, підтримання місцевого бізнесу та розвитку галузей. Кожна з громад визначає пріоритетні галузі на своїх територіях.

Ключові слова: місцеві фінанси, формування місцевих бюджетів, децентралізація, місцеве самоврядування, податкові надходження, видатки.

Summary

The current state of formation of local budgets in conditions of decentralization of financial resources is highlighted. Studies show that at the moment the system of local budget revenue generation has an insufficient level of own revenue and a large share of transfer payments in the revenue part of local budgets. With the beginning of Russia's large-scale invasion of Ukraine, local self-government bodies, like the entire state as a whole, faced new challenges and problems, the solution of which, first of all, requires additional financial resources.

The work investigated that the largest specific weight in the structure of the revenue part of local budgets is occupied by tax revenues - personal income tax, single tax, land tax. Today, the issue of increasing the level of financial capacity of communities is solved by developing the economy in their territories, ensuring strategic management of the development of territories, promoting investment attraction, supporting local business and developing industries. Each of the communities determines the priority industries in its territories.

Key words: local finances, formation of local budgets, decentralization, local self-government, tax revenues, expenses.

ЗМІСТ

	Вступ	7
1	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ	9
1.1	Місцеві бюджети як основа самостійності місцевого самоврядування	9
1.2	Принципи та джерела формування місцевих бюджетів	16
1.3	Методика дослідження	25
2	ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ ДРОГОБИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	31
2.1	Особливості формування бюджету Дрогобицької міської територіальної громади	31
2.2	Доходи бюджету Дрогобицької міської територіальної громади	38
2.3	Видатки бюджету Дрогобицької міської територіальної громади	51
3	НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ МІСЬКОЇ РАДИ	57
3.1	Бюджетна децентралізація як фактор забезпечення самостійності місцевих бюджетів	57
3.2	Підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації	62
	Висновки	69
	Список використаних джерел	73

Вступ

Місцевий бюджет є важливим джерелом фінансування місцевого самоврядування. Він забезпечує реалізацію місцевих програм та проектів, які сприяють розвитку громади. Формування місцевого бюджету є складним процесом, який залежить від багатьох факторів, таких як економічний стан громади, її соціальні потреби, політична ситуація.

Питання формування місцевих бюджетів постійно перебуває у полі зору науковців та практиків, таких як: Н. Власюк, Ю. Глуценко, Ю. Гуменна Д. Стороженко, С. Качула, С. Кучеркова, І. Чугунова, А. Явтушенко та інших.

Науковці та практики постійно вивчають питання формування місцевих бюджетів, розробляють нові підходи та методи їх формування, а також здійснюють оцінку ефективності їх використання. Ці дослідження та розробки сприяють удосконаленню системи формування місцевих бюджетів та забезпеченню їх стабільності та ефективності.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів формування й виконання місцевого бюджету для розроблення пропозицій щодо його покращення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати теоретичні основи формування місцевого бюджету;
- охарактеризувати особливості формування місцевого бюджету міської ради;
- проаналізувати фактори, що впливають на формування місцевого бюджету міської ради;
- проаналізувати сучасні проблеми формування місцевого бюджету міської ради;
- розробити рекомендації щодо удосконалення формування місцевого бюджету міської ради.

Об'єктом дослідження є процес формування місцевих бюджетів міської ради.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні засади формування місцевого бюджету міської ради, а також фактори, що впливають на його формування та оцінка ефективності його формування.

Наукова новизна роботи полягає в наступному:

- здійснено комплексне дослідження процесу планування дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, визначивши раціональні і найбільш ефективні шляхи для здійснення мобілізації і розподілу ресурсного потенціалу місцевих бюджетів задля забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку відповідної території, а також збалансування бюджету, які б забезпечували розвиток місцевого самоврядування шляхом децентралізації влади та відповідних територій протягом певного періоду.

- досліджено особливості функціонування місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації в частині врахування особливостей їх впливу на процеси соціально-економічного розвитку територіальних громад за напрямками: формування дохідної бази місцевих бюджетів, регулювання міжбюджетних відносин, здійснення видаткової політики на місцевому рівні.

Для досягнення поставлених завдань у роботі використано такі методи дослідження:

- аналітичний метод, який дозволив вивчити теоретичні та практичні аспекти формування місцевих бюджетів;

- статистичний метод, який дозволив провести аналіз ефективності формування місцевих бюджетів;

- метод порівняльного аналізу, який дозволив порівняти досвід формування місцевих бюджетів в Україні та інших країнах.

Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Магістерська робота має практичне значення, оскільки може бути використана для удосконалення формування місцевих бюджетів міської ради. Її результати можуть бути використані органами місцевого самоврядування, науковцями та студентами.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

1.1. Місцеві бюджети як основа самостійності місцевого самоврядування.

Одна з вирішальних умов створення високорозвиненої ринкової економіки - побудова ефективно функціонуючого державного сектору, особливо його ключової складової – місцевого самоврядування. Наявність незалежних інститутів місцевого самоврядування, побудова основ громадянського суспільства та захист демократичних інституцій необхідні впершу чергу для громадян, які безпосередньо беруть участь у прийнятті рішень щодо вирішення соціальних проблем та їх практичний вплив на податкову та бюджетну політику.

Місцеві бюджети займають важливе місце в системі суспільних фінансів, яка є сукупністю економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів, які спрямовуються на задоволення загальнодержавних, регіональних і місцевих потреб.

Система суспільних фінансів є основою функціонування місцевого самоврядування. Самоврядні органи мають власні фінансові ресурси, які вони використовують для забезпечення місцевого благополуччя. Ці ресурси формуються за рахунок місцевих податків і зборів, доходів від комунального майна, підприємницької діяльності та інших джерел.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [11].

Ефективність фінансової системи України може бути досягнута за умови забезпечення фіскальної спроможності та фіскальної незалежності будь-якої території. Фінансова незалежність означає місцеву автономію та свідчить про спроможність місцевої влади вирішувати питання самостійно. До їх компетенції входить забезпечення соціально-економічного розвитку території. Тому фінансовою основою місцевого самоврядування є місцеві бюджети, актуальним завданням для місцевих бюджетів як фінансової основи цього розвитку є місцеві особливості, збільшення доходів місцевих бюджетів при зміцненні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування.

Передумови фіскальної незалежності місцевого самоврядування з точки зору економічних інтересів лежать в основі децентралізації влади та адекватного розподілу повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між центральними, регіональними та місцевими органами управління. Межі фінансової самостійності місцевого самоврядування мають бути завжди визначені законом, тобто закон повинен уточнити функції місцевого самоврядування та відповідно визначити джерела фінансових ресурсів.

Реалізація принципу самостійності – полягає в об'єктивній необхідності існування як права так і можливості територіальних громад незалежно приймати важливі рішення для вирішення питань місцевого значення. Наявність власних дохідних джерел є головною ознакою самостійності місцевих бюджетів територіальних об'єднань, які надають можливість комплексно вирішувати питання фінансового забезпечення економічного та соціального розвитку територіального об'єднання [6].

Місцевий бюджет міської ради - це фінансовий план, який визначає доходи і видатки міської ради на певний період часу. Він є основним документом, який регулює фінансову діяльність міської ради та її виконавчого органу.

Місцевий бюджет міської ради затверджується міською радою. Він є обов'язковим до виконання всіма органами місцевого самоврядування та їх виконавчими органами.

Отже, суть поняття місцевий бюджет міської ради згідно з бюджетним кодексом можна сформулювати таким чином [5]:

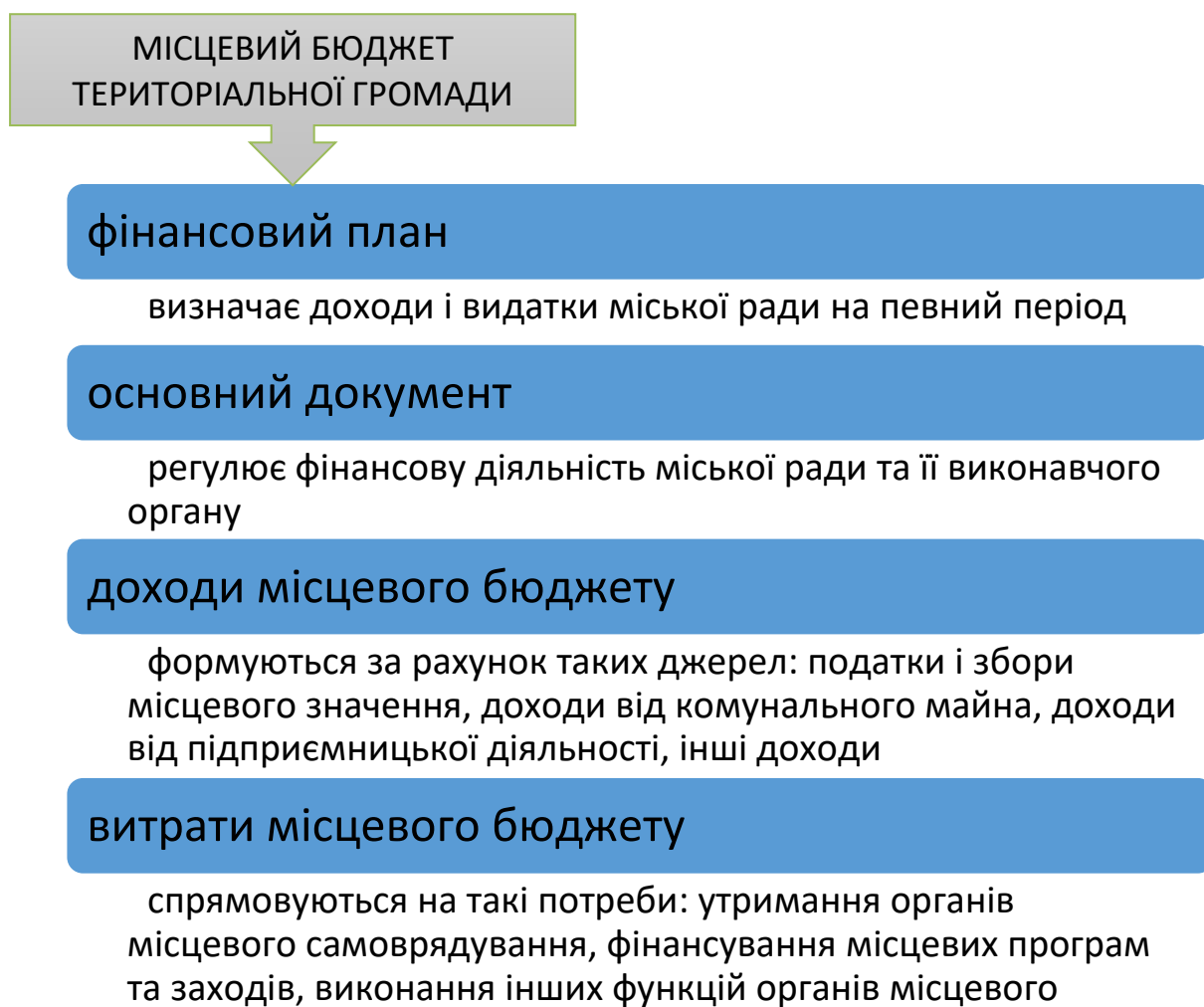

Рисунок 1.1 - Суть поняття місцевий бюджет

Місцевий бюджет також слід розглядати як економічну категорію, оскільки він являється закономірним економічним атрибутом окремої самостійної територіальної одиниці, яка наділена певним правовим статусом.

Особливу увагу слід при цьому звернути на такі важливі особливості місцевих бюджетів, представлені на рис. 1.2.

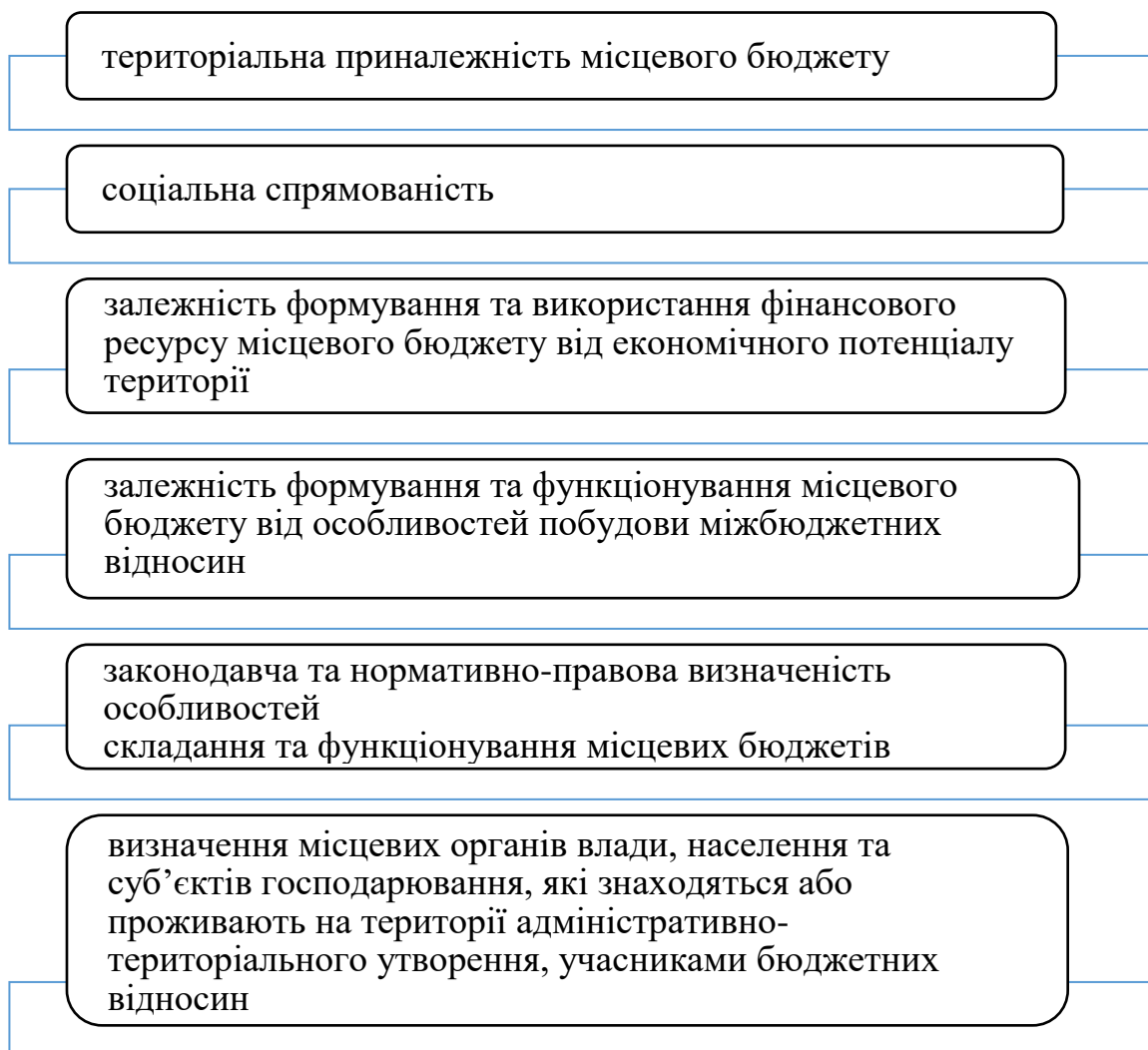

Рисунок 1.2 - Основні ознаки місцевих бюджетів

У контексті України, місцевий бюджет міської ради є важливим інструментом забезпечення місцевого самоврядування. Він дозволяє органам місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, забезпечуючи при цьому ефективну та прозору фінансову діяльність.

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні економічного та соціального розвитку територій, на яких вони діють. Вони є інструментом реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування, а також сприяють:

- задоволенню потреб населення у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, благоустрою та інших сферах. Місцеві

бюджети спрямовуються на фінансування закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, а також на проведення заходів з благоустрою населених пунктів;

- розвитку місцевої інфраструктури. Місцеві бюджети спрямовуються на будівництво і ремонт доріг, мостів, освітлення, водопостачання, каналізації та інших об'єктів інфраструктури;

- стимулюванню економічного розвитку. Місцеві бюджети можуть використовуватися для надання фінансової підтримки суб'єктам господарювання, а також для реалізації інвестиційних проектів.

Головна роль місцевих бюджетів в значній мірі знаходить своє відображення у функціях, які вони виконують. Серед основних функцій слід відмітити наступні, представлені на рисунку 1.3.

Фінансово-розподільча

полягає у розподілі бюджетних коштів між різними сферами діяльності та напрямками використання

Фінансово-регулююча

полягає у впливі на економічні процеси та соціальний розвиток на місцевому рівні

Фінансово-контрольна

полягає у забезпеченні ефективного використання бюджетних коштів

фінансового забезпечення

полягає у формуванні матеріальної та фінансової бази місцевих бюджетів для реалізації органами місцевого самоврядування своїх

Рисунок 1.3 – Функції місцевих бюджетів

Функції місцевих бюджетів реалізуються через різні механізми, зокрема:

- формування доходів місцевих бюджетів. Місцеві бюджети формуються за рахунок власних і закріплених за ними загальнодержавних податків, зборів та інших доходів;
- визначення напрямів використання бюджетних коштів. Місцеві ради самостійно визначають напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства;
- контроль за виконанням місцевих бюджетів. Місцеві ради здійснюють контроль за виконанням місцевих бюджетів.

Роль місцевих бюджетів у забезпеченні економічного та соціального розвитку територій зростає. Це пов'язано з децентралізацією влади та посиленням ролі місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети мають значний вплив на розвиток територіальної громади. Вони є основним джерелом фінансування місцевих потреб у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, благоустрою та інших сферах.

Вплив місцевих бюджетів на розвиток територіальної громади можна поділити на такі основні складові:

- соціальний вплив, який полягає у тому, що власне місцеві бюджети сприяють задоволенню соціальних потреб населення і спрямовуються на фінансування закладів освіти, зокрема шкіл, дитячих садків, професійно-технічних навчальних закладів. Це забезпечує доступність якісної освіти для всіх мешканців громади. Окрім того місцеві бюджети спрямовуються на фінансування закладів охорони здоров'я, зокрема лікарень, поліклінік, амбулаторій. Це забезпечує доступність медичної допомоги для всіх мешканців громади. Місцеві бюджети спрямовуються на надання соціальної допомоги малозабезпеченим, пенсіонерам, інвалідам, сім'ям з дітьми, на фінансування закладів культури, зокрема бібліотек, музеїв, театрів. Це сприяє підвищенню рівня життя культури та духовності населення.

- економічний вплив, який проявляється у використанні місцевих бюджетів для стимулювання економічного розвитку громади, зокрема через можливість проведення інвестицій для реалізації інвестиційних проектів та надання фінансової підтримки суб'єктам малого та середнього бізнесу, які сприяють створенню нових робочих місць, підвищенню економічного потенціалу й конкурентоспроможності громади. Вагому нішу в розвитку місцевих громад займають проблеми інфраструктури, тому місцеві бюджети спрямовуються на будівництво і ремонт доріг, мостів, освітлення, водопостачання, каналізації та інших об'єктів інфраструктури. Це сприяє розвитку економіки громади та підвищенню її привабливості для інвестицій.

- екологічний вплив – особливо актуальним є в умовах сьогодення і місцеві бюджети можуть використовуватися для захисту навколишнього середовища, а саме на захист атмосферного повітря для реалізації заходів щодо зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, захист ґрунтів і водних ресурсів які включають реалізацію заходів щодо захисту ґрунтів від забруднення та деградації, охорони водних ресурсів від забруднення та виснаження.

Все це в кінцевому підсумку впливає на всі сфери розвитку територіальної громади такі як розвиток бізнесу, рівень та якість життя населення, додержання високих суспільних пріоритетів (рис.1.4).

Низка заходів, які можуть допомогти підвищити ефективність використання місцевих бюджетів, а саме:

- посилення прозорості та підзвітності місцевих бюджетів. Це допоможе громадянам контролювати використання бюджетних коштів;
- децентралізація повноважень та ресурсів. Це дасть місцевим органам влади більше можливостей для самостійного вирішення місцевих проблем;
- впровадження інноваційних підходів до управління місцевими бюджетами. Це допоможе підвищити ефективність використання бюджетних коштів.

Рисунок 1.4 – Вплив місцевих бюджетів на розвиток територіальної громади

Важливо, щоб місцеві бюджети використовувалися ефективно та збалансовано. Це сприятиме сталому розвитку територіальної громади та підвищенню якості життя її мешканців.

1.2 Принципи та джерела формування місцевих бюджетів

Принципи формування місцевих бюджетів - це основоположні положення, які визначають порядок формування місцевих бюджетів. Вони закріплені в Бюджетному кодексі України.

Основні принципи формування місцевих бюджетів представимо на рисунку 1.5:

Розглянемо докладніше сутність цих принципів:

Єдність бюджетної системи означає, що місцеві бюджети є складовою частиною бюджетної системи України. Це означає, що місцеві бюджети взаємодіють з державним бюджетом та іншими місцевими бюджетами.

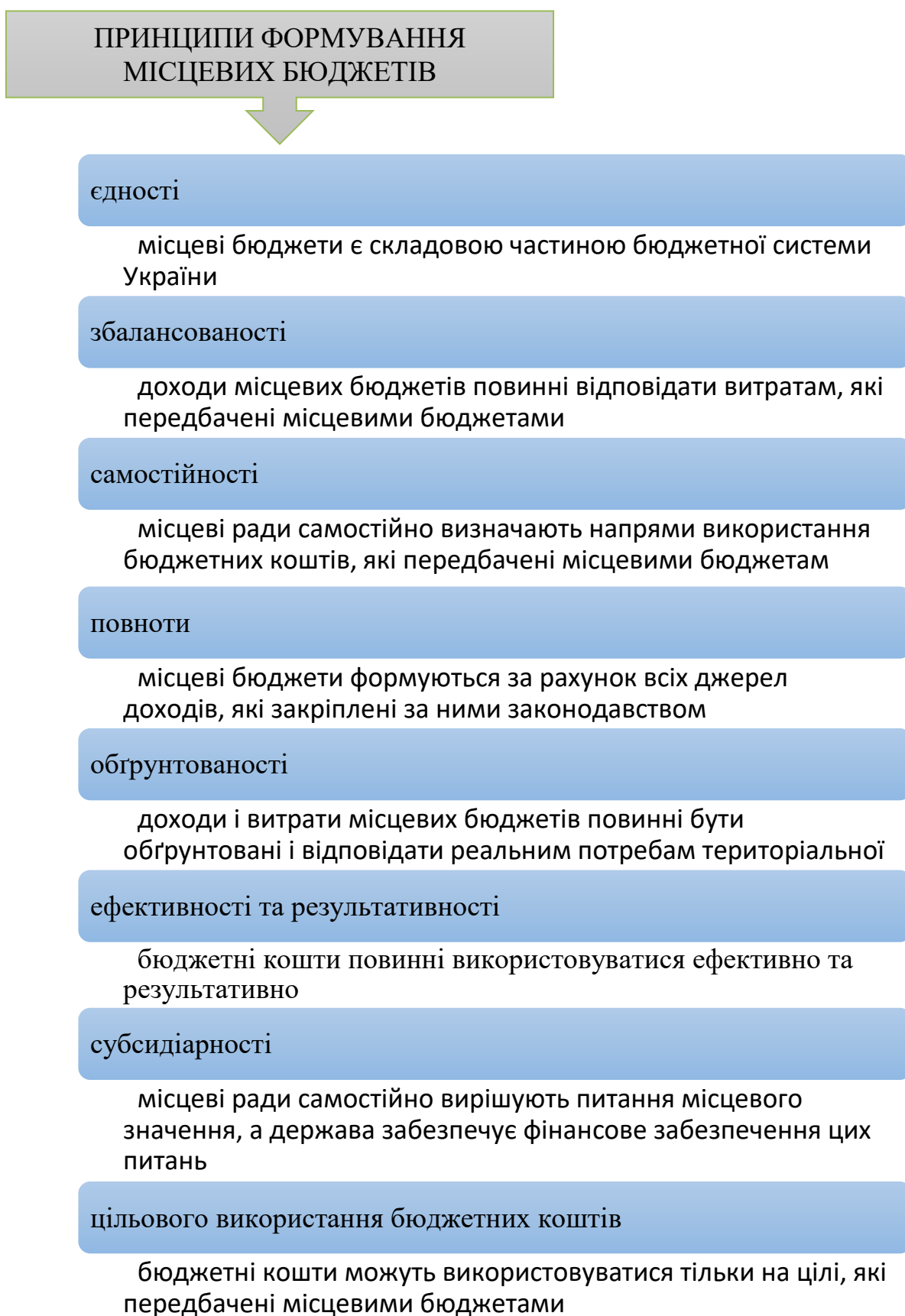

Рисунок 1.5 – Принципи формування місцевих бюджетів

Збалансованість означає, що доходи місцевих бюджетів повинні відповідати витратам, які передбачені місцевими бюджетами. Це означає, що місцеві ради повинні планувати доходи і витрати таким чином, щоб забезпечити збалансованість місцевих бюджетів.

Самостійність означає, що місцеві ради самостійно визначають напрями використання бюджетних коштів, які передбачені місцевими бюджетами. Це означає, що місцеві ради мають право самостійно вирішувати, на які потреби будуть спрямовані бюджетні кошти.

Повнота означає, що місцеві бюджети формуються за рахунок всіх джерел доходів, які закріплені за ними законодавством. Це означає, що місцеві ради мають право використовувати всі джерела доходів, які передбачені законодавством, для формування місцевих бюджетів.

Обґрунтованість означає, що доходи і витрати місцевих бюджетів повинні бути обґрунтовані і відповідати реальним потребам територіальної громади. Це означає, що місцеві ради повинні визначати доходи і витрати місцевих бюджетів на основі об'єктивних даних про економічний і соціальний розвиток територіальної громади.

Ефективність та результативність означає, що бюджетні кошти повинні використовуватися ефективно та результативно. Це означає, що бюджетні кошти повинні використовуватися таким чином, щоб забезпечити максимальний ефект від їх використання.

Субсидіарність означає, що місцеві ради самостійно вирішують питання місцевого значення, а держава забезпечує фінансове забезпечення цих питань. Це означає, що місцеві ради мають право самостійно вирішувати питання, які стосуються територіальної громади, а держава повинна надавати фінансову підтримку місцевим бюджетам для вирішення цих питань.

Цільове використання бюджетних коштів означає, що бюджетні кошти можуть використовуватися тільки на цілі, які передбачені місцевими бюджетами. Це означає, що бюджетні кошти не можуть використовуватися на цілі, які не передбачені місцевими бюджетами.

Важливо, щоб місцеві бюджети формувалися та використовувалися відповідно до цих принципів. Це сприятиме ефективному використанню бюджетних коштів та забезпеченню розвитку територіальної громади.

Джерела формування місцевих бюджетів в Україні поділяються на три групи:

Податкові надходження. Це встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори. Податкові надходження є основним джерелом формування місцевих бюджетів, і на їхню частку припадає понад 88% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів. До загальнодержавних податків і зборів, частина яких надходить до місцевих бюджетів, належать:

- податок на доходи фізичних осіб;
- податок на прибуток підприємств;
- рентна плата за користування надрами, за видобування корисних копалин, за спеціальне використання лісових ресурсів;
- плата за землю;
- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання пального;
- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів;
- податок на додану вартість;
- єдиний податок.

До місцевих податків і зборів належать:

- плата за ринкове користування земельними ділянками;
- плата за користування земельними ділянками на умовах оренди;
- плата за користування надрами;
- плата за спеціальне використання лісових ресурсів;
- плата за тимчасове розміщення сміття, побутових відходів на території територіальних громад;
- плата за внесення змін до містобудівних умов і обмежень;

- плата за видачу дозволів на проведення будівельних, земляних робіт та інших видів робіт, пов'язаних з порушенням ґрунтового покриву;
- плата за видачу дозволів на розміщення, проектування, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів торгівлі, сфери послуг, громадського харчування, відпочинку, розваг, культурного призначення, а також інших об'єктів, які не підлягають класифікації як об'єкти нерухомості;
- плата за видачу дозволів на розміщення, проектування, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів виробництва, зберігання, транспортування, реалізації продукції, шкідливих для навколишнього природного середовища;
- плата за видачу дозволів на розміщення, проектування, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів, пов'язаних з використанням небезпечних речовин;
- плата за видачу дозволів на розміщення, проектування, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів, які можуть бути джерелом підвищеної небезпеки;
- плата за видачу дозволів на розміщення, проектування, будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт об'єктів, які можуть негативно впливати на культурну спадщину.

Неподаткові надходження. Це доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та інші неподаткові надходження. Неподаткові надходження становлять близько 10% загальної суми власних доходів місцевих бюджетів. До них належать:

- доходи від власності, у тому числі орендна плата за земельні ділянки, плата за користування приміщеннями, обладнанням, транспортними засобами, іншими об'єктами комунальної власності;
- доходи від підприємницької діяльності, у тому числі плата за послуги, які надаються бюджетними установами, підприємствами комунальної

власності, плата за рекламу, плата за видачу дозволів на проведення масових заходів;

- адміністративні збори та платежі, у тому числі державне мито, плата за видачу документів дозвільного характеру, плата за видачу посвідчень про право на зайняття окремими видами підприємницької діяльності, плата за право проведення аукціонів;

- доходи від некомерційної господарської діяльності, у тому числі доходи від комунальних підприємств, які займаються виробництвом продукції, наданням послуг, виконанням робіт;

- інші неподаткові надходження, у тому числі штрафи, відшкодування збитків, безоплатні надходження, благодійні внески.

Трансферти від центральної влади. Це кошти, які надходять до місцевих бюджетів з державного бюджету та бюджетів інших місцевих бюджетів. Трансферти від центральної влади становлять близько 10% загальної суми доходів місцевих бюджетів.

Процес формування доходів місцевих бюджетів - це комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності та надійності надходження доходів до місцевих бюджетів, які лежать в площині:

- удосконалення нормативно-правової бази, що регулює формування доходів місцевих бюджетів. Це включає в себе внесення змін до законодавчих та підзаконних актів, які б узгоджували між собою джерела доходів місцевих бюджетів, визначали їх розміри та порядок розподілу;

- розширення бази оподаткування місцевими податками та зборами. Це може бути досягнуто шляхом введення нових податків та зборів, а також шляхом збільшення ставок існуючих;

- підвищення ефективності адміністрування місцевих податків та зборів. Це включає в себе впровадження сучасних технологій, автоматизацію процесів адміністрування, підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, які займаються адмініструванням місцевих податків та зборів;

- розвиток місцевого підприємництва. Це сприятиме збільшенню обсягів надходжень до місцевих бюджетів у вигляді податків на доходи фізичних осіб, податків на прибуток підприємств, податків на нерухомість тощо;

- залучення інвестицій до місцевого розвитку. Це може бути досягнуто шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату, надання податкових пільг та інших стимулів для інвесторів;

- реалізація цих напрямів дозволить забезпечити органам місцевого самоврядування достатні обсяги доходів для задоволення суспільних потреб населення та вирішення проблем локального характеру.

Особливо важливим напрямом удосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів є фінансова децентралізація. Вона передбачає передачу органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації. Це дозволить органам місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, а також підвищити свою фінансову незалежність.

На сьогодні в Україні триває процес фінансової децентралізації. У рамках цього процесу органам місцевого самоврядування було передано низку повноважень, а також додаткові джерела доходів. Однак цей процес ще не завершений. Для його успішного завершення необхідно вжити додаткових заходів, зокрема:

- завершити передачу органам місцевого самоврядування повноважень і доходів, передбачених законом;

- створити єдину систему обліку та звітності доходів та видатків місцевих бюджетів;

- надати органам місцевого самоврядування можливість самостійно встановлювати ставки місцевих податків та зборів.

Реалізація цих заходів сприятиме подальшому розвитку фінансової децентралізації в Україні та підвищенню ефективності процесу формування доходів місцевих бюджетів.

Повноваження центральних органів влади, які фінансуються з Державного бюджету України, визначені Конституцією України, Законом України «Про систему центральних органів виконавчої влади» та іншими законами України. До основних повноважень центральних органів влади належать:

- розробка та реалізація державної політики у відповідній сфері. Це включає в себе розробку нормативно-правових актів, програм, планів, стратегій, проведення наукових досліджень та експертиз, а також здійснення інших заходів, спрямованих на реалізацію державної політики;
- забезпечення виконання законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України. Це включає в себе здійснення заходів щодо реалізації правових норм, забезпечення прав і свобод громадян, а також виконання інших завдань, передбачених законодавством;
- представництво України у міжнародних організаціях та у відносинах з іноземними державами. Це включає в себе участь у міжнародних переговорах, укладення міжнародних договорів, а також здійснення інших заходів, спрямованих на забезпечення інтересів України у міжнародному співтоваристві;
- контроль та нагляд за дотриманням законодавства у відповідній сфері. Це включає в себе перевірку діяльності суб'єктів господарювання, державних органів, органів місцевого самоврядування, а також інших юридичних та фізичних осіб, а також здійснення інших заходів, спрямованих на забезпечення законності та правопорядку.

Крім того, центральні органи влади можуть мати інші повноваження, які визначаються законом. До прикладу, Міністерство оборони України має повноваження щодо забезпечення оборони України, Міністерство внутрішніх справ України має повноваження щодо охорони громадського порядку та безпеки громадян, Міністерство фінансів України має повноваження щодо управління державними фінансами, Міністерство освіти і науки України має повноваження щодо реалізації державної політики у сфері освіти тощо.

Фінансування діяльності центральних органів влади здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. Кошти на фінансування органу державної влади передбачаються у Державному бюджеті України окремим рядком.

Розв'язання регіональних соціально-економічних завдань відповідно до принципу субсидіарності покладено на органи місцевого самоврядування та полягає в тому, що вирішення таких завдань на регіональному рівні є більш ефективним, ніж на державному рівні. Це пов'язано з тим, що органи місцевого самоврядування мають більшу гнучкість та можливість враховувати місцеві особливості та потреби населення.

Принцип субсидіарності передбачає, що повноваження повинні делегуватися на найнижчий можливий рівень управління, який здатний ефективно їх виконувати. У контексті розв'язання соціально-економічних завдань у регіонах це означає, що такі завдання повинні вирішуватися органами місцевого самоврядування, які мають найближчий контакт з населенням і найкраще знають його потреби.

До соціально-економічних завдань, які можуть бути вирішені на регіональному рівні, належать:

- забезпечення доступу до якісних освітніх та медичних послуг;
- розвиток інфраструктури, зокрема доріг, транспортних систем, житлового фонду тощо;
- створення нових робочих місць та підтримка малого і середнього бізнесу;
- охорона навколишнього середовища.

Регулярне вирішення таких завдань на регіональному рівні сприятиме підвищенню якості життя населення, розвитку регіонів та зміцненню територіальної цілісності держави.

Для ефективного розв'язання соціально-економічних завдань на регіональному рівні органам місцевого самоврядування необхідно мати достатньо повноважень і ресурсів. У цьому контексті важливим є процес

децентралізації, який передбачає передачу органам місцевого самоврядування додаткових повноважень і доходів.

Децентралізація сприятиме підвищенню ефективності управління регіонами, а також підвищить рівень відповідальності органів місцевого самоврядування перед населенням.

1.3 Методика досліджень

Методика досліджень формування місцевих бюджетів полягає в комплексному вивченні та аналізі процесів формування, розподілу та використання місцевих бюджетів. Дослідження можна проводити в певній послідовності рисунок 1.6:

Рисунок 1.6 – Етапи дослідження формування місцевих бюджетів

Визначення мети та завдань дослідження. На цьому етапі необхідно визначити, які саме аспекти формування місцевих бюджетів необхідно вивчити. Це може бути, наприклад, аналіз джерел формування бюджетів,

розподілу бюджетних коштів, ефективності використання бюджетних коштів тощо.

Формування теоретичної бази дослідження. На цьому етапі необхідно ознайомитися з теоретичними основами бюджетної системи, місцевого самоврядування, а також з результатами попередніх досліджень у даній галузі.

Збір та аналіз інформації. На цьому етапі необхідно зібрати та проаналізувати інформацію про формування місцевих бюджетів. Інформація може бути отримана з наступних джерел, зокрема:

- офіційні статистичні джерела (Державна служба статистики України, Міністерство фінансів України тощо);
- публічно доступні документи (бюджетні кошториси, фінансова звітність тощо);
- результати опитувань та інтерв'ю з представниками місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, а також експертами в галузі бюджетної політики.

Формування висновків та рекомендацій. На цьому етапі необхідно сформулювати висновки про результати дослідження та розробити рекомендації щодо вдосконалення формування місцевих бюджетів.

Методики досліджень формування місцевих бюджетів можуть бути різними в залежності від конкретних цілей та завдань дослідження. Однак, у більшості випадків, дослідження включають в себе такі методи:

1. Аналіз статистичних даних. Цей метод дозволяє отримати загальну картину формування місцевих бюджетів, проаналізувати тенденції розвитку бюджетної системи тощо.

Суть аналізу статистичних даних формування місцевих бюджетів полягає в тому, щоб на основі статистичної інформації про доходи, видатки та фінансовий стан місцевих бюджетів отримати узагальнену картину їх формування, проаналізувати тенденції розвитку бюджетної системи, виявити

фактори, що впливають на формування бюджетів, та розробити рекомендації щодо вдосконалення бюджетного процесу на місцевому рівні.

Аналіз статистичних даних формування місцевих бюджетів передбачає використання таких методів:

- динамічний аналіз дозволяє проаналізувати зміни в доходах, видатках та фінансовому становищі місцевих бюджетів за певний період часу. Наприклад, можна проаналізувати, як змінилася структура доходів місцевих бюджетів за останні 5 років або як змінилася питома вага видатків на освіту в загальному обсязі видатків місцевих бюджетів;

- структурний аналіз дозволяє проаналізувати структуру доходів, видатків та фінансового стану місцевих бюджетів. Наприклад, можна проаналізувати, як розподіляються доходи місцевих бюджетів за джерелами їх формування або як розподіляються видатки місцевих бюджетів за напрямками їх використання;

- порівняльний аналіз дозволяє порівняти доходи, видатки та фінансовий стан місцевих бюджетів різних регіонів або різних типів місцевих бюджетів. Наприклад, можна порівняти доходи місцевих бюджетів областей України або порівняти доходи місцевих бюджетів міст обласного значення та районних центрів.

Аналіз статистичних даних формування місцевих бюджетів є важливим інструментом для забезпечення ефективного управління місцевими фінансами. Результати аналізу можуть бути використані для розробки та реалізації заходів щодо вдосконалення бюджетного процесу на місцевому рівні, таких як:

- збільшення обсягу власних доходів місцевих бюджетів шляхом розширення бази оподаткування, підвищення ефективності адміністрування податків та зборів, а також залучення нових джерел доходів;

- покращення розподілу бюджетних коштів між різними напрямками використання з метою забезпечення ефективного розвитку місцевих громад;

- зменшення фінансової залежності місцевих бюджетів від державного бюджету шляхом підвищення рівня самостійності місцевих бюджетів.

2. Аналіз фінансової звітності. Цей метод дозволяє отримати більш детальну інформацію про джерела формування та використання бюджетних коштів.

Аналіз фінансової звітності при формуванні місцевих бюджетів є важливим інструментом для забезпечення фінансової рівноваги та ефективності використання бюджетних коштів. Він дозволяє оцінити поточний фінансовий стан місцевого бюджету, виявити резерви для його збільшення та розробити заходи щодо усунення виявлених проблем.

Аналіз фінансової звітності при формуванні місцевих бюджетів здійснюється на основі наступних основних показників:

- доходи бюджету: обсяг, структура, динаміка, джерела надходження, своєчасність та повнота зарахування;
- витрати бюджету: обсяг, структура, динаміка, напрями використання, ефективність;
- фінансовий результат бюджету: профіцит, дефіцит, співвідношення доходів та витрат;
- фінансова стійкість бюджету: поточна та довгострокова, рівень фінансової автономії, бюджетної ефективності та достатності.

Аналіз проводиться за попередніми бюджетними періодами, а також за результатами виконання бюджету поточного року. На його основі розробляються заходи щодо підвищення доходів бюджету, оптимізації витрат та забезпечення його фінансової стійкості.

Послідовність аналізу фінансової звітності при формуванні місцевих бюджетів здійснюється через: збір та підготовку інформації - збір та систематизація фінансової звітності органів місцевого самоврядування, інших бюджетних установ та організацій; аналіз показників звітності - порівняння фактичних показників з плановими, аналіз динаміки показників, виявлення відхилень та їх причин; формування висновків та рекомендацій -

розробка заходів щодо усунення виявлених проблем та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Аналіз фінансової звітності при формуванні місцевих бюджетів є складним і трудомістким процесом, який вимагає від виконавців високого рівня професійної підготовки та досвіду. Однак він є необхідним інструментом для забезпечення фінансової рівноваги та ефективності місцевих бюджетів. Оскільки, аналіз доходів бюджету дозволяє виявити резерви для їх збільшення, наприклад, шляхом оптимізації податкової системи, розширення бази оподаткування або залучення нових джерел надходжень; аналіз витрат бюджету дозволяє визначити напрями їх скорочення або перерозподілу, наприклад, шляхом підвищення ефективності використання коштів, оптимізації закупівель або скорочення витрат на утримання апарату управління. Аналіз фінансового результату бюджету дозволяє оцінити фінансову стійкість бюджету та розробити заходи щодо її підвищення, наприклад, шляхом залучення зовнішніх джерел фінансування або підвищення рентабельності бюджетних установ.

Аналіз фінансової звітності є важливим інструментом для забезпечення ефективного управління місцевими бюджетами. Він дозволяє органам місцевого самоврядування приймати обґрунтовані рішення щодо формування та виконання бюджетів, спрямовані на підвищення рівня життя населення та розвиток місцевих громад.

3. Опитування та інтерв'ю. Цей метод дозволяє отримати інформацію з перших рук від представників місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, а також експертів в галузі бюджетної політики.

Опитування та інтерв'ю щодо формування місцевого бюджету є важливим інструментом для отримання інформації від мешканців територіальної громади про їхні потреби та пріоритети. Ця інформація може бути використана органами місцевого самоврядування для формування бюджету, який відповідатиме інтересам громади та сприятиме її розвитку.

Опитування та інтерв'ю можуть проводитися як у формі анонімного опитування, так і у формі інтерв'ю з конкретними мешканцями громади.

Опитування може проводитися за допомогою анкет, які розсилаються мешканцям громади поштою, розклеюються на вулицях або роздаються в громадських місцях. Анкета повинна містити питання, які стосуються потреб та пріоритетів мешканців громади в сфері освіти, охорони здоров'я, транспорту, житлово-комунального господарства тощо.

Інтерв'ю з мешканцями громади може проводитися особисто, по телефону або за допомогою онлайн-платформ. Інтерв'юєр має можливість задати мешканцю громади більш конкретні та розгорнуті питання, а також отримати від нього додаткову інформацію.

Опитування та інтерв'ю можуть бути використані для вирішення наступних завдань:

- визначення пріоритетів розвитку громади;
- формування бюджету, який відповідає інтересам громади;
- оцінка ефективності використання бюджетних коштів;
- покращення комунікації між органами місцевого самоврядування та мешканцями громади.

Опитування та інтерв'ю є ефективним інструментом для отримання інформації від мешканців територіальної громади. Вони можуть бути використані для формування бюджету, який відповідає інтересам громади та сприяє її розвитку.

Дослідження формування місцевих бюджетів є важливим інструментом для забезпечення ефективного управління місцевими фінансами. Результати досліджень можуть бути використані для розробки та реалізації заходів щодо вдосконалення бюджетного процесу на місцевому рівні.

Розділ 2. ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТУ ДРОГОБИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Особливості формування бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

Період 2020-2022 р. показав, наскільки стійким є місцеве самоврядування, яке здатне гідно протистояти будь-яким викликам, зокрема і у фінансовій частині, навіть в умовах воєнного стану. Даний період для країни був важким, але органи місцевого самоврядування продемонстрували належну підтримку не тільки силам тероборони, ЗСУ та національної безпеки, але й внутрішньо переміщеним особам, які потребували прихистку. Організація та забезпечення діяльності тероборони, матеріально-технічна допомога ЗСУ, залучення допомоги іноземних партнерів – це ті речі, які органи місцевого самоврядування взялися підтримувати із самого початку ганебного вторгнення РФ, забезпечуючи при цьому, постійну підтримку всіх сфер життєдіяльності громадян на місцевому рівні (допомога внутрішньо переміщеним особам, підтримка тимчасово переміщеного бізнесу, організація укриттів, продовження надання послуг на високому рівні). І це все незважаючи на щоденні обстріли. І все це завдяки ефективно проведеній реформі децентралізації, яка дала змогу органам місцевого самоврядування одержати автономні, самостійні, належні фінансові ресурси, які відіграли головну роль в протистоянні викликам.

Звісно, перші місяці війни досить негативно вплинули на фінансову і матеріальну основи місцевого самоврядування. Крім цього, держава повинна була забезпечити стабільні економічні умови для бізнесу, тому було запроваджено певні податкові пільги, до яких органи місцевого самоврядування також повинні були пристосовуватись. І місцеве самоврядування виконало цю задачу на відмінно, адже в подальші місяці уже з власних коштів підтримували бізнес та формували різні програми підтримки суб'єктів господарювання.

Роль бюджету регіонального рівня своє відображення знаходить в таких основних аспектах, а саме: як фінансова база місцевого самоврядування; як фінансовий план територіальних об'єднань; як основа фінансування й розвитку місцевого господарства. Формуючи систему місцевих бюджетів, особливу увагу слід звернути на розгляд ключових задач та напрямків функціонування системи останніх (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Задачі та напрямки функціонування системи місцевих бюджетів

Міжбюджетні відносини, які виникають в сфері функціонування системи бюджету напряду залежать від низки як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників представлені на рисунку 2.2.

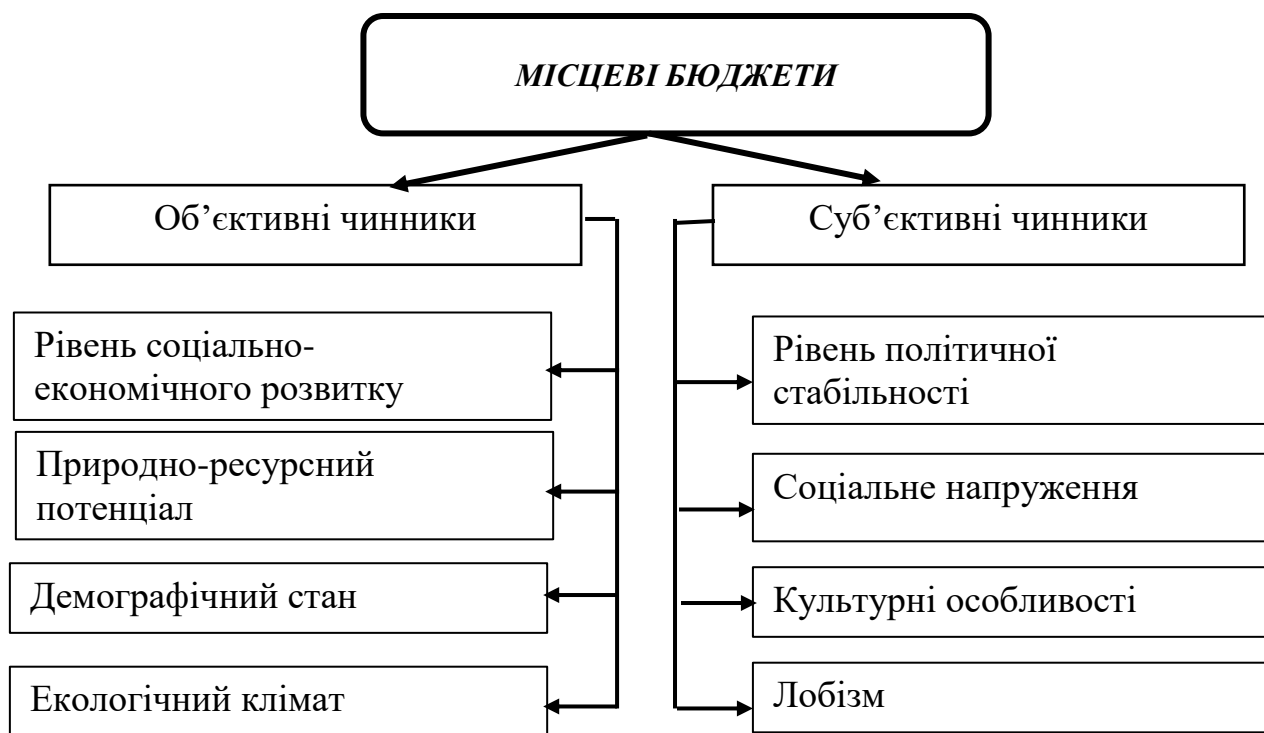

Рисунок 2.2 – Чинники впливу на формування місцевих бюджетів

Об'єктивні чинники виступають як зовнішні важелі, що мають прямий вплив на процеси формування бюджетів місцевого рівня, як правило це ті, що впливають на розвиток соціально-економічних аспектів області.

Суб'єктивні чинники це в основному внутрішні чинники, які мають вагомий вплив на політичну нестабільність, а також регулярні зміни місцевих органів влади та інше.

Важливим моментом у формуванні бюджетів на місцях є функціональний підхід, який має вигляд (рисунок 2.3).

Сутність системи місцевих бюджетів полягає у формуванні і використанні фондів грошових коштів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу з метою задоволення потреб населення і розвитку території.

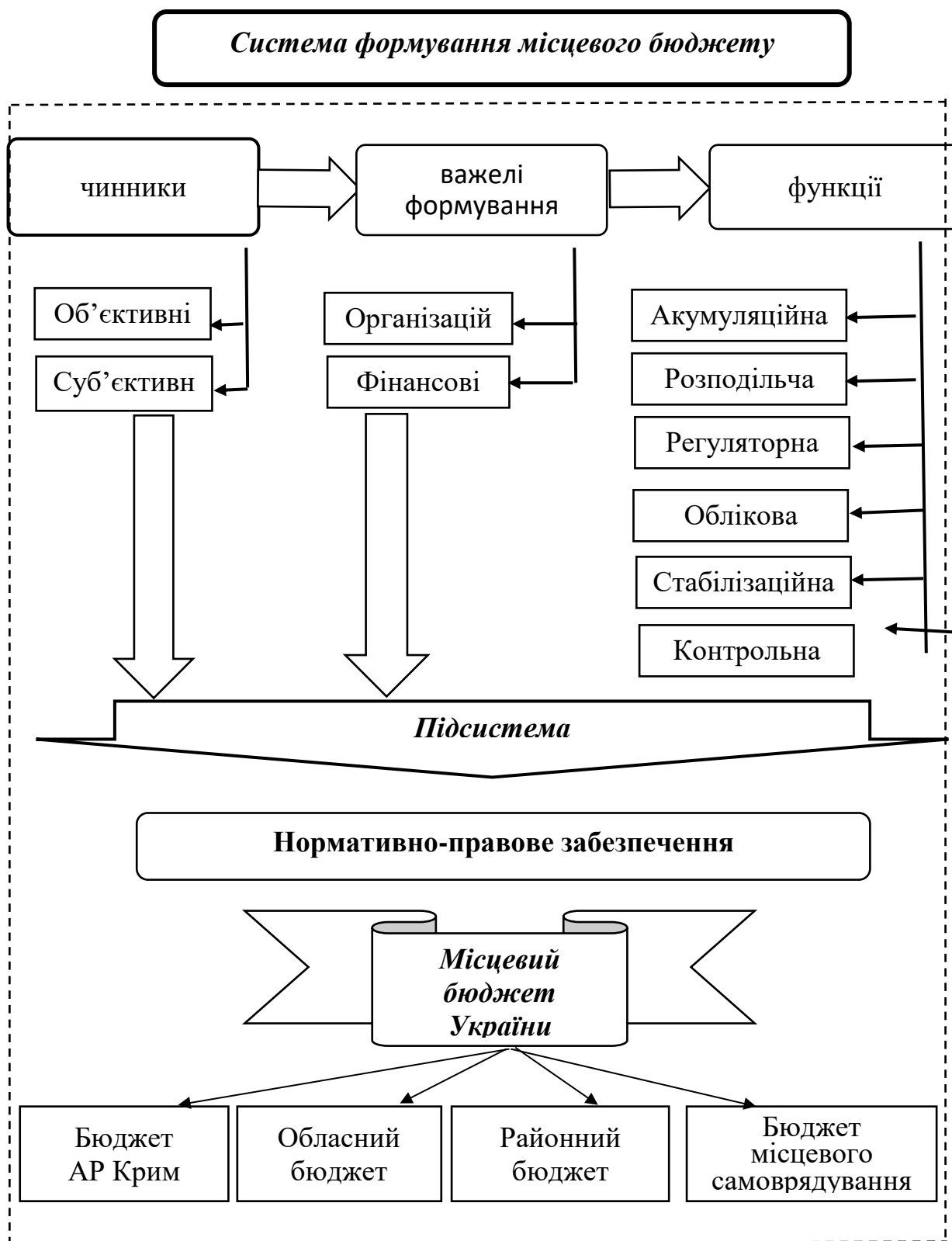

Рисунок 2.3 – Система формування бюджетів місцевого рівня на основі функціонального підходу

Місцеві бюджети є складовою частиною бюджетної системи України, яка є системою централізованих фондів грошових коштів, що формуються і використовуються для забезпечення завдань і функцій держави і місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку територій. Вони забезпечують фінансування таких галузей, як освіта, охорона здоров'я, культура, соціальна допомога, житлово-комунальне господарство, розвиток місцевого господарства тощо.

Місцеві бюджети є важливим інструментом реалізації місцевого самоврядування. Вони надають місцевим органам влади фінансову автономію, яка дозволяє їм самостійно вирішувати питання місцевого значення.

Для забезпечення ефективності системи місцевих бюджетів необхідно:

- посилити фінансову самостійність місцевих органів влади;
- створити справедливую систему розподілу доходів між місцевими бюджетами;
- підвищити ефективність використання коштів місцевих бюджетів.

Бюджетна система України складається з державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Державний бюджет України є єдиним бюджетом України, який формується і виконується на загальнодержавному рівні. Він є основним джерелом фінансування загальнодержавних видатків. Місцеві бюджети формуються і виконуються на рівні територіальних громад, областей, районів та міст. Вони є джерелом фінансування місцевих видатків.

Бюджет займає центральне місце в структурі бюджетної системи України. Він є основним джерелом фінансування державних видатків, а також забезпечує фінансову рівновагу бюджетної системи.

Місцеві бюджети є важливим джерелом фінансування місцевих видатків. Вони забезпечують реалізацію місцевих програм та проектів, які сприяють розвитку територіальної громади.

Місцеві бюджети формуються з двох основних джерел: власних доходів та міжбюджетних трансфертів.

Кількість місцевих бюджетів в Україні налічує 1952 місцевих бюджету станом на 01.04.2023 (Наказ Міністерства Фінансів України від 31.03.2023 № 168) таблиця 2.1.

Таблиця 2.1 - Кількість місцевих бюджетів України

Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів	в т.ч. мають взаємовідносини з державним бюджетом
Обласні бюджети, бюджет АРК	25	24
Бюджети міст республіканського/обласного значення	13	1
Районні бюджети	136	119
Бюджети територіальних громад	1469	1438
Бюджети районів у містах обласного значення	35	0
Бюджети міст районного значення	6	0
Бюджети селищ міського типу	39	0
Бюджети сілрад (сіл)	229	0
Разом	1952	1582

Дрогобицька міська громада - територіальна громада в Україні, в Дрогобицькому районі Львівської області, створена 2020 року в рамках адміністративно-територіальної реформи 2015-2020 років. Адміністративний центр - м. Дрогобич. Площа якої 420,7 км², населення складає 122 905 чол.

Таким чином, бюджет є основою бюджетної системи України. Місце бюджету Дрогобицької міської територіальної громади в структурі бюджетної системи України представимо на рисунку 2.4.

Суть створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) полягає у децентралізації влади та передачі повноважень з управління територією та наданням послуг населенню від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування.

Бюджет в структурі бюджетної системи України

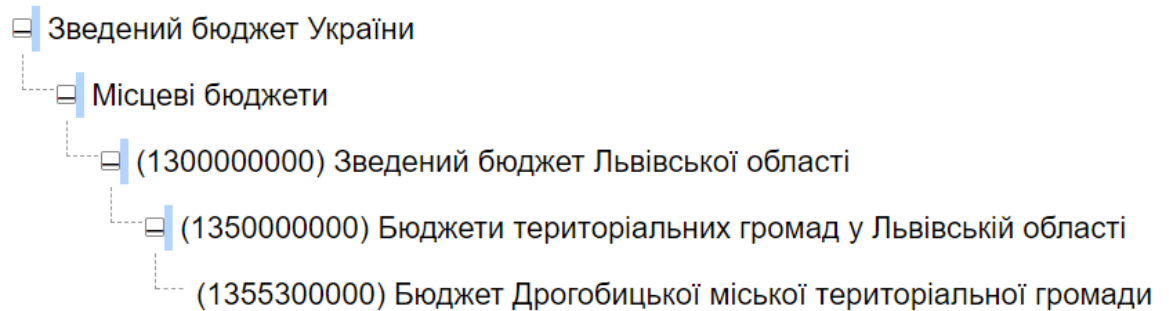

Рисунок 2.4 - Бюджет Дрогобицької міської територіальної громади в структурі бюджетної системи України

До створення ОТГ в Україні існувала велика кількість малих і нежиттєздатних територіальних громад. Це ускладнювало ефективне управління територією, надання якісних послуг населенню та сприяло корупції.

Створення ОТГ дозволило об'єднати малих громад у більші, які мають більшу кількість населення та ресурсів. Це дало можливість органам місцевого самоврядування краще виконувати свої функції, зокрема:

- забезпечувати надання якісних послуг населенню, таких як освіта, медицина, культура, соціальний захист;
- розвивати інфраструктуру, зокрема дороги, освітні заклади, медичні заклади, культурні заклади;
- залучати інвестиції та створювати робочі місця.

Створення ОТГ є одним із ключових елементів реформи децентралізації в Україні. Ця реформа спрямована на зміцнення місцевого самоврядування та підвищення якості життя громадян. Наведемо основні

переваги створення ОТГ. Проте, створення ОТГ супроводжується певними труднощами (рис.2.5):

Рисунок 2.5 – Переваги та труднощі створення ОТГ

Враховавши переваги та незважаючи на ці труднощі, створення ОТГ є важливим кроком у розвитку місцевого самоврядування в Україні.

2.2. Доходи бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

Реформування місцевого самоврядування в Україні має на меті створення ефективної системи місцевого самоврядування, яка здатна

забезпечити підвищення якості життя, створення і підтримку повноцінного життєвого середовища громади, забезпечити доступність якісних публічних послуг, задоволення потреб та інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на певній території, узгодженості інтересів держави та територіальної громади, розвиток територій, сприяння економічному зростанню.

Реформа спрямована на досягнення цих цілей шляхом децентралізації влади та передачі повноважень з управління територією та наданням послуг населенню від центральних органів влади до органів місцевого самоврядування.

Основними напрямками реформи місцевого самоврядування є:

- створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ);
- передача повноважень виконавчої влади органам місцевого самоврядування;
- зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування;
- підвищення рівня прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування.

Створення ОТГ є одним із ключових елементів реформи децентралізації. ОТГ об'єднують у собі декілька населених пунктів, що дозволяє їм мати більшу кількість населення та ресурсів. Це дає можливість органам місцевого самоврядування краще виконувати свої функції.

Передача повноважень виконавчої влади органам місцевого самоврядування також є важливим елементом реформи. Це дозволить органам місцевого самоврядування самостійно приймати рішення щодо управління територією та наданням послуг населенню. Це, в свою чергу, призведе до підвищення ефективності управління та якості послуг.

Зміцнення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування також є важливим завданням реформи. Це дозволить органам місцевого самоврядування самостійно забезпечувати свої потреби та не залежати від фінансової допомоги з боку держави.

Підвищення рівня прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування є важливим фактором для забезпечення довіри громадян до органів місцевого самоврядування. Це дозволить громадянам контролювати діяльність органів місцевого самоврядування та вимагати від них відповідальних дій.

Місцевий бюджет виступає основним фінансовим планом громади. Він є планом утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. В основі прогнозування даних показників лежать макроекономічні показники, які характеризують розвиток країни.

Формування доходів бюджетів місцевих громад характеризується певною особливістю в основі якої лежить розподіл повноважень органів місцевого та центрального самоврядування. Органи самоврядування на місцях мають можливість самостійно визначати мінімальні обсяги фінансових засобів на виконання міроприємств соціально-економічної програми.

Проведені у 1 розділі роботи дослідження теоретичних засад, які стосуються процесу формування бюджетів місцевих громад стали причиною виникнення передумов до проведення практичної експрес- та поглибленої діагностики модерних тенденцій розвитку та запровадження бюджетів місцевих рівнів в Україні.

Дослідження процесу формування бюджету, виявлення важливих закономірностей, запобігання проблемам, які з'являються при виконанні бюджету в сучасних умовах вимагає проведення аналізу дохідної та видаткової частин місцевого бюджету України.

Враховуючи особливості побудови муніципальних утворень, процес розподілу видаткових зобов'язань за рівнями бюджетів є незавершеним, а податковий потенціал регіонів слабким, що зумовлює їх високу залежність від фінансової допомоги.

Дохідна складова місцевих бюджетів має велике значення, оскільки в цих бюджетах відображаються соціальні, економічні, політичні, організаційні та інші процеси, що потребують фінансування. Дохідна складова місцевого бюджету України формується за рахунок податкових і неподаткових надходжень, а також вільних надходжень.

Власні надходження місцевого бюджету включають:

- податки та збори, закріплені за місцевими бюджетами;
- доходи від комунального майна;
- доходи від концесій та інших форм підприємницької діяльності;
- інші надходження.

Трансферти з державного бюджету включають:

- субвенції;
- дотації;
- інші трансферти.

У наступній таблиці наведемо інформацію про власні доходи загального фонду місцевих бюджетів і трансфертів з державного до місцевого бюджету.

Приведені дані таблиці показують, що протягом досліджуваного періоду дохідна частина Дрогобицької міської територіальної громади має позитивну тенденцію до зростання порівняно з показником 2021 року. Проте трансферти з державного бюджету до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади в динаміці скоротились. В складі доходів бюджету Дрогобицької міської територіальної громади значну вагу займали офіційні трансферти у 2021 р – 51,7%, 2022 р – 34,3% та за період 10 місяців 2023 року 29,1%. Спостерігаємо зниження офіційних трансфертів до бюджетів місцевого рівня у зв'язку з проведенням реформи децентралізації, нестабільної фінансової ситуації а також воєнна ситуація на Сході.

Таблиця 2.1 - Доходи загального фонду Дрогобицької міської територіальної громади

Показник доходів	роки			Темпи росту, % (2022р. до 2021р.)
	2021	2022	2023 (січень- жовтень)	
Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів (без урахування трансфертів), млн. грн	425,6	731,9	709,0	171,6
Трансферти державного бюджету місцевим бюджетам, місцевим бюджетам, млн. грн	456,1	382,2	290,8	83,8
Разом доходи загального фонду місцевих бюджетів, млн. грн	881,7	1114,1	999,8	126,4
Частка трансферів державного бюджету до місцевих у доходах загального фонду місцевих бюджетів, %	51,7	34,3	29,1	66,4

Досягнення економічного зростання українських регіональних утворень зумовлює вирішення актуального завдання що стосується питання зміцнення фінансової бази місцевих органів управління завдяки збільшенню податкових надходжень, зокрема збільшення надходжень місцевих податків. Варто згадати, що об'єктом оподаткування є і податок на майно фізичних осіб, а також за таких обставин і земельний податок - це статичний об'єкт, оскільки будь-яка земельна ділянка зазнає періодично перегляду кадастрової вартості або визначене майно, і вартість якого суттєво не зміниться.

З метою поповнення дохідної частини місцевого бюджету, зростає підвищення значення податкових надходжень й ролі місцевих податків, які стають вагомим стимулом для органів місцевого самоврядування до самостійних дій щодо розвитку податкового потенціалу. Бюджетна незалежність – це найважливіший інструмент фінансової децентралізації

громади. Це корисно для покращення стану економічних можливостей громад усіх регіонів України, надання органам місцевого самоврядування можливості та спроможності виконувати поточні зобов'язання та зобов'язання щодо фінансування інвестицій.

Проаналізуємо доходи Дрогобицької міської територіальної громади у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Доходи Дрогобицької міської територіальної громади

Доходи	2021		2022		2023 (січень-жовтень)		Темпи росту 2022 до 2021, %
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	
Податкові	469,3	48,42	729,7	63,5	713,2	68,19	151,9
Неподаткові	33,6	3,46	24,8	2,16	27,8	2,66	82,7
Від операцій з капіталом	10,2	1,05	12,4	1,08	13,9	1,33	136,3
Офіційні трансферти	456,1	47,06	382,2	33,26	290,8	27,8	63,8
Цільові фонди	0,006	0,0	0,059	0,01	0,059	0,01	9,8р.
Разом	969,2	100	1149,1	100	1045,9	100	107,9

Як видно з таблиці, в досліджуваному періоді доходи бюджету Дрогобицької міської територіальної громади зросли на 7,9%. Це зростання відбулося за рахунок податкових надходжень, доходів від операцій з капіталом, за винятком офіційних трансфертів та неподаткових надходжень, які знизилися на 36,2 та 17,3% відповідно.

Найбільше зросли податкові надходження, які в 2022 році склали 729,7 млн грн, що на 51,9% більше, ніж у 2021 році. Це було обумовлено, зокрема, зростанням економіки України та, як наслідок, зростанням доходів населення.

Неподаткові надходження скоротилися у 2022 році проти 2021 року на 24,8 %. Офіційні трансферти, які займали вагому частку у структурі доходів бюджету Дрогобицької міської територіальної громади, знизилися у 2022

році порівняно з 2021 роком за рахунок зменшення обсягу субвенцій, які надаються місцевим бюджетам з державного бюджету.

Доцільно представити структуру доходів до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у досліджуваному періоді на рисунку.

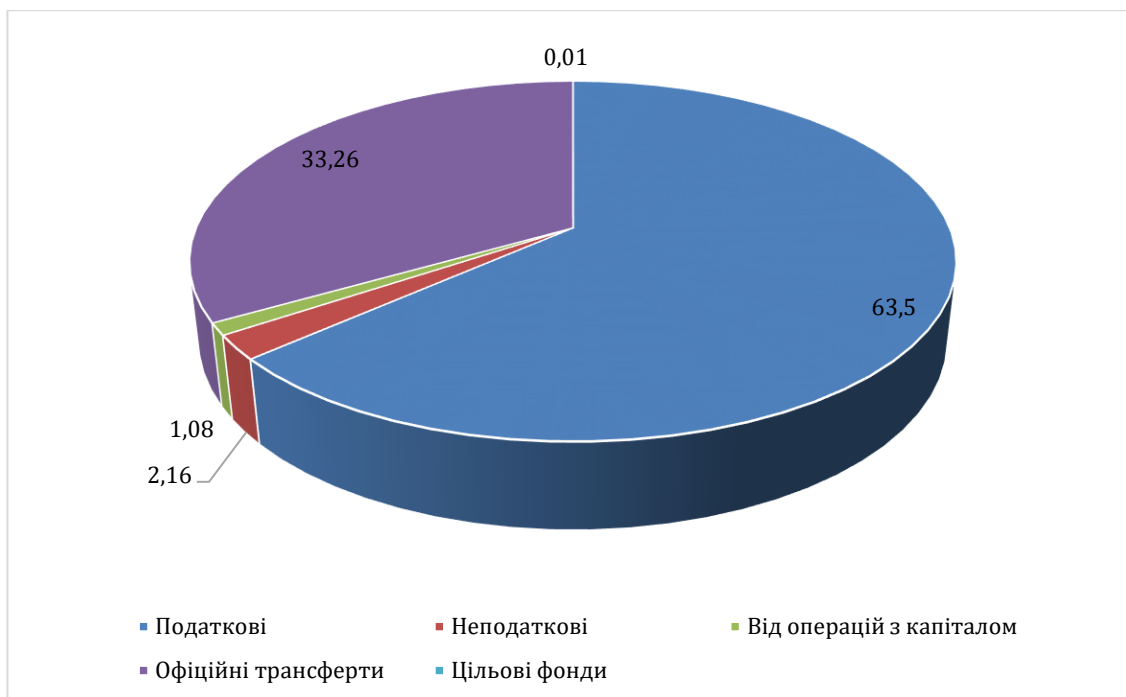

Рисунок 2.6 - Структура доходів Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 році.

Як видно із діаграми, найбільшу питому вагу в структурі доходів бюджету займають податкові надходження, які склали 63,5%. На другому місці за питомою вагою знаходяться офіційні трансферти, які становлять 49,3%. На третьому місці знаходяться неподаткові надходження, які становлять 33,26%.

Загалом, за досліджуваний період 2021-2022 років доходи бюджету Дрогобицької міської територіальної громади зросли на 7,9%. Структура доходів бюджету Дрогобицької міської територіальної громади році залишається відносно типовою для місцевих бюджетів в Україні.

Проаналізуємо податкові надходження до бюджету оскільки вони є обов'язковими платежами, які громадяни та юридичні особи сплачують до бюджету держави. Податкові надходження є основним джерелом формування доходів бюджету, і від їх обсягу залежить фінансова стабільність держави. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Склад та структура податкових надходжень до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

	2021		2022		темпи росту, %
	млн.грн	%	млн.грн	%	
ПДФО	281,1	59,9	520,9	71,4	185,3
Акцизний податок	31,9	6,8	25,3	3,5	79,3
Єдиний податок	87,7	18,7	100,9	2,6	115,1
Податок на майно відмінне від земельної ділянки	63,3	13,5	76,2	10,4	120,4
Плата за землю	21,8	4,6	23,9	3,3	109,6
Інші	0,3	0,1	0,40	0,1	133,3
Разом	469,3	100	729,7	100	155,5

За період дослідження 2021-2022 років податкові надходження до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади зросли на 55,5%. Це зростання відбулося за рахунок всіх видів податків та зборів. Найбільше в динаміці зросли надходження від ПДФО, які на кінець періоду дослідження склали 520,9 млн грн, що на 85,3% більше, ніж у 2021 році. Проте на 20,7% зменшились надходження від акцизу. Це зниження було обумовлено, зокрема, зменшенням обсягу реалізації з вироблених на території Дрогобицької міської територіальної громади підакцизних товарів, робіт і послуг (продукції), а також з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції). Бачимо зростання і інших податків і зборів, які можна об'єднати в групу місцеві податки і збори рис.2.7.

Аналізуючи місцеві податки та збори, можна зазначити, що частка єдиного податку та податку на майно майже однакова кожного року. Дохід від цих податків, які надходять до міської ради, зростає з кожним роком, що є позитивним явищем, оскільки це свідчить про збільшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності, які платять єдиний податок. На кінець досліджуваного періоду надходження єдиного податку збільшились на 15,1%.

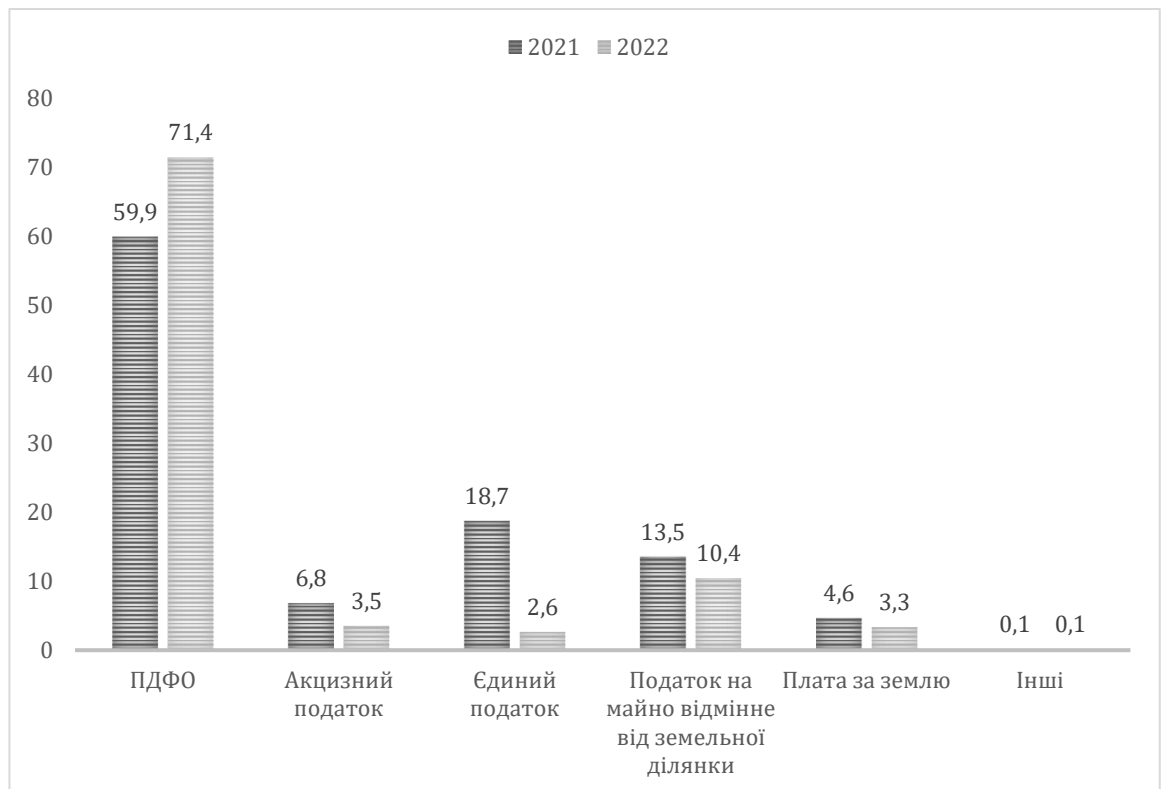

Рисунок 2.7 – Структура податкових надходжень до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

Що стосується надходжень податку на майно, то спостерігаємо його зростання на 20,4 %, хоча в структурі відзначається зниження часток надходжень від вище перелічених місцевих податків.

Іншим джерелом наповнення бюджету Дрогобицької міської територіальної громади є неподаткові надходження - це кошти, що надходять до бюджету за рахунок інших, ніж оподаткування, джерел. Вони становлять

важливу частину бюджетних доходів і використовуються для фінансування державних витрат.

Неподаткові надходження не є обов'язковими платежами, а надходять до бюджету добровільно або внаслідок здійснення підприємницької діяльності. Вони включають:

- доходи від власності та підприємницької діяльності;
- адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу;
- надходження від штрафів і фінансових санкцій;
- інші неподаткові надходження.

Доходи від власності та підприємницької діяльності - це надходження від використання майна, що належить державі або місцевим органам влади, а також від підприємницької діяльності, що здійснюється державними та місцевими органами влади.

Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу - це надходження, що справляються за надання адміністративних послуг, за використання майна, що не є власністю держави або місцевих органів влади, а також за продаж товарів і послуг, що виробляються державними та місцевими органами влади.

Надходження від штрафів і фінансових санкцій - це надходження, що сплачуються за порушення законодавства. Інші неподаткові надходження - це надходження, що не підпадають під жодну з попередніх категорій.

Неподаткові надходження відіграють важливу роль у бюджетному процесі. Вони є джерелом поповнення бюджету, а також сприяють реалізації державних програм і завдань. Розглянемо основні з них в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Неподаткові надходження Дрогобицької міської територіальної громади

Надходження	2021		2022		темпи росту,%
	млн.грн	%	млн.грн	%	
Доходи від власності та підприємницької діяльності	1,9	5,7	2,4	9,7	126,3
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	7,9	23,5	10,8	43,5	136,7
Інші неподаткові надходження	2,2	6,5	1,2	4,8	54,5
Власні надходження бюджетних установ	21,5	64,0	10,4	41,9	48,4
Разом доходів без врахування трансфертів	33,6	100	24,8	100	73,8

Впродовж 2021-2022 досліджуваних років неподаткові надходження до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади скоротились на 26,2%, що відбулося за рахунок частини неподаткових надходжень, за винятком доходів від власності та підприємницької діяльності, адміністративних зборів та платежів, доходів від некомерційної господарської діяльності, що зросли на 26,3% та 36,7% відповідно.

Найбільше скоротились власні надходження бюджетних установ, які в 2022 році склали 10,4 млн. грн, що на 11,1 млн. грн більше, ніж у 2021 році. Це скорочення було обумовлено, зокрема, зменшенням обсягу коштів, які виділяються на фінансування бюджетних установ.

Структура неподаткових надходжень бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 році зображена на рисунку 2.7.

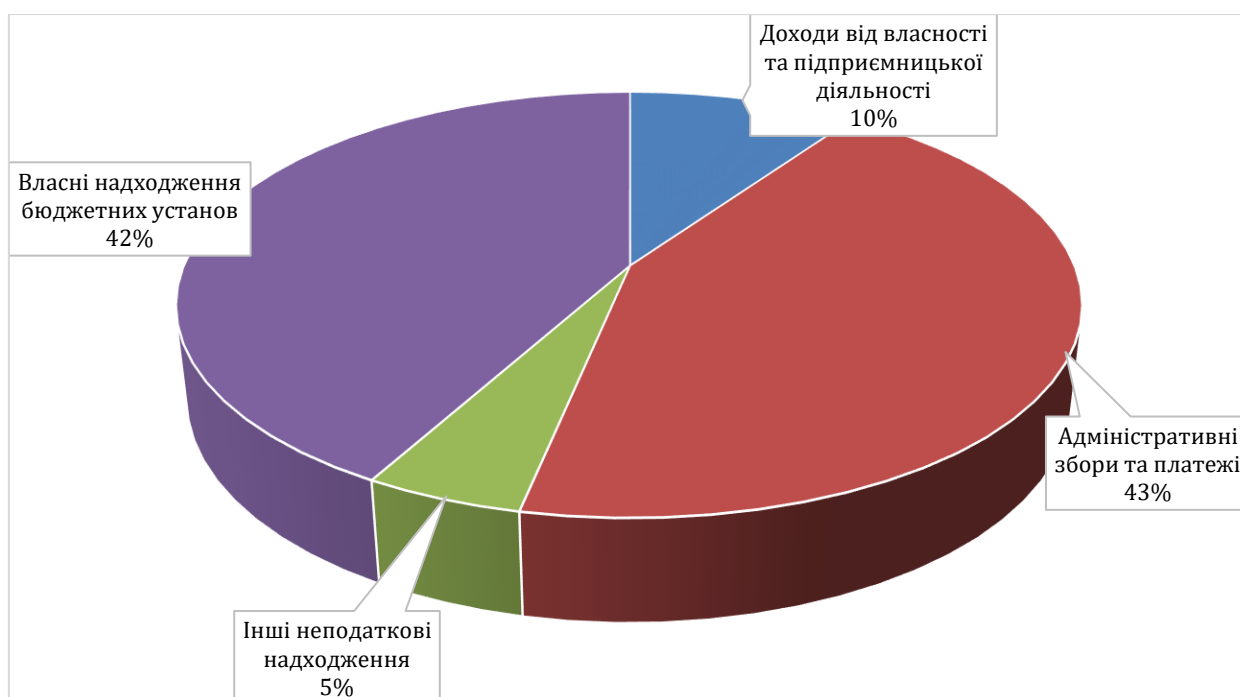

Рисунок 2.8 - Структура неподаткових надходжень до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 р.

Як бачимо зі структури неподаткових надходжень, найбільшу питому вагу в структурі неподаткових надходжень бюджету займають адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності та власні надходження бюджетної установи, які становлять 43,5% і 41,9% відповідно. Доходи від власності та підприємницької діяльності займають 9,7%, інші неподаткові надходження – 4,8%.

Важливим джерелом покращення ситуації щодо фінансування бюджетної установи виступають офіційні трансферти у формі дотацій та субвенцій з боку держави таблиця 2.5.

Таблиця 2.5 – Офіційні трансферти Дрогобицької міської територіальної громади

Надходження	2021		2022		темпи росту,%
	млн.грн	%	млн.грн	%	
Офіційні трансферти	456,1	100	382,2	100	83,8
Від органів державного управління	385,3	84,5	370,7	97,0	96,2
Дотації з державного бюджету місцевим бюджетам	101,4	22,2	110,4	28,9	108,9
Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам	267,0	58,5	233,3	61,1	87,4
Дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	15,4	3,4	22,7	5,9	147,4
Субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам	72,4	15,9	15,8	4,3	21,8

Загалом, за період 2021-2022 років надходження дотацій і субвенцій до Дрогобицької міської територіальної громади зменшилися на 16,2%. Це скорочення було обумовлено, зокрема, реформою децентралізації, яка призвела до зменшення обсягу коштів, які виділяються на фінансування місцевих бюджетів з державного бюджету. Спостерігаємо незначне збільшення дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам та суттєве збільшення дотацій з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам на 8,9% та 47,4% відповідно. Проте значно скорочуються субвенції, які надійшли в досліджуваному періоді до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади з державного бюджету місцевим бюджетам та субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам на 12,6% та 78,2% відповідно.

Реформа місцевого самоврядування є складним і тривалим процесом. Однак, вона має потенціал для значного підвищення якості життя громадян та розвитку територій України.

2.3. Видатки бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

Згідно з бюджетним кодексом видатки місцевого бюджету — це кошти, які спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. Витрати бюджету - це видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу.

Видатки місцевих бюджетів спрямовуються на виконання наступних функцій:

- функція забезпечення життєдіяльності територіальної громади. До цієї функції відносяться витрати на утримання органів місцевого самоврядування, освітніх, медичних, соціальних закладів та установ, на розвиток житлово-комунального господарства, дорожнього господарства, благоустрою тощо.

- функція розвитку територіальної громади. До виконання даної функції відносяться витрати на капітальні вкладення в розвиток інфраструктури, на підтримку малого та середнього бізнесу, на розвиток культури, туризму тощо.

Видатки місцевих бюджетів поділяються на поточні та капітальні.

Поточні видатки - це витрати, які спрямовуються на забезпечення поточної діяльності органів місцевого самоврядування та інших установ і організацій, які фінансуються за рахунок місцевих бюджетів. До поточних видатків відносяться: заробітна плата та соціальні виплати працівникам органів місцевого самоврядування та інших установ і організацій, які фінансуються за рахунок місцевих бюджетів; оплата енергоносіїв, комунальних послуг, матеріалів тощо; витрати на закупівлю товарів, робіт, послуг; виплати соціальних допомог та пільг; інші поточні витрати.

Капітальні видатки - це витрати, які спрямовуються на створення нових та поліпшення існуючих основних фондів. До капітальних видатків

відносяться: капітальне будівництво; капітальний ремонт; придбання основних фондів.

Найбільшими видатками місцевих бюджетів є:

- освіта (фінансування дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти);
- медицина (фінансування закладів охорони здоров'я, забезпечення населення лікарськими засобами та медичним обладнанням);
- соціальне забезпечення (забезпечення пенсій, соціальних допомог та інших соціальних виплат);
- благоустрій населених пунктів (будівництво та утримання доріг, тротуарів, парків, скверів, освітлення та інших об'єктів інфраструктури);
- адміністративне управління (оплата праці працівників місцевих органів влади, придбання обладнання та матеріалів для їх діяльності).

Основний зміст видатків місцевого бюджету полягає в тому, що вони є формою фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Через видатки місцевого бюджету місцеві органи влади реалізують свої власні та делеговані повноваження, спрямовані на забезпечення потреб населення і розвитку територіальної громади.

Оптимальна структура видатків місцевих бюджетів повинна відповідати потребам територіальної громади та забезпечувати її сталий розвиток. При цьому важливо, щоб видатки місцевих бюджетів були ефективними та результативними. Розглянемо обсяги видатків Дрогобицької міської територіальної громади в досліджуваному періоді в таблиці 2.6.

Таблиця містить дані про видатки бюджету Дрогобицької міської територіальної громади за 2021, 2022 та січень-жовтень 2023 років. Загальна сума видатків місцевого бюджету зросла на 12,9 % (120,6 млн. грн) загалом. У 2022 році проти 2021 спостерігаємо збільшення видатків майже за усіма напрямками, окрім видатків на житлово-комунальне господарство і соціальний захист та соціальне забезпечення, які дещо скоротились на 10,0% та 2,4% відповідно.

Таблиця 2.6 - Структура бюджету за видатками Дрогобицької міської територіальної громади

Видатки	2021		2022		2023 (січень- жовтень)		2022р. до 2021р., %
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	
Загальнодержавні функції	114,4	12,20	145,9	13,79	165,9	17,5	127,5
Громадський порядок, безпека та судова влада	2,2	0,24	3,8	0,36	5,0	0,53	172,7
Економічна діяльність	100,3	10,70	131,2	12,40	90,3	9,52	130,8
Охорона навколишнього природного середовища	1,7	0,18	0,03	0,00	-	-	-
Житлово-комунальне господарство	73,0	7,79	65,7	6,21	51,9	5,48	90,0
Охорона здоров'я	40,3	4,30	71,9	6,79	125,6	13,25	178,4
Духовний та фізичний розвиток	59,7	6,37	69,9	6,61	61,0	6,44	117,1
Освіта	525,1	56,02	549,4	51,93	421,7	44,49	104,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	20,5	2,19	20,0	1,90	26,5	2,8	97,6
Разом	937,3	100	1057,9	100	947,9	100	112,9

Зменшення видатків на ЖКГ й соціальний захист та соціальне забезпечення пов'язано з скороченням обсягів субвенції з державного бюджету на утримання житлово-комунального господарства і соціальний захист.

Загалом, структура видатків місцевого бюджету у досліджуваному періоді залишається незбалансованою. Найбільші видатки спрямовуються на освіту та охорону здоров'я, а видатки на житлово-комунальне господарство та соціальний захист недостатні для задоволення потреб населення.

Для забезпечення сталого розвитку територіальної громади необхідно перерозподілити видатки місцевих бюджетів таким чином, щоб збільшити фінансування житлово-комунального господарства та соціального захисту.

У форматі зведеного бюджету, витрати бюджетів місцевого самоврядування можна розділити на наступні категорії:

Видатки загального фонду охоплюють витрати, спрямовані на підтримку державного управління, освіти, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культуру і мистецтво, фізичну культуру і спорт. Вони також включають витрати на місцеву пожежну охорону, позашкільну освіту, місцеві програми з розвитку фізичної культури та спорту, а також інші програми, що затверджені відповідними місцевими радами.

Видатки спеціального фонду охоплюють витрати на розвиток місцевих бюджетів, які включають в себе будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання доріг місцевого значення. Також до цієї категорії входять програми з природоохоронних заходів місцевого значення, які фінансуються за рахунок фонду охорони навколишнього середовища, а також інші програми, які затверджені відповідними місцевими радами (табл.. 2.7).

Таблиця 2.7 – Баланс бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

Показники виконання	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	2021	2022	Темп росту, %	2021	2022	Темп росту, %	2021	2022	Темп росту, %
Доходи	881,7	1114,1	126,3	87,5	35,0	40,0	969,2	1149,1	118,5
Видатки	786,8	913,0	116,0	150,4	144,9	96,2	937,3	1057,9	112,8
Кредитування	0,7	-	-	-0,04	1,0	-	0,6	1,0	166,7
Дефіцит (-); Профіцит (+)	94,1	201,1	2,1р	-62,9	-110,8	-	31,2	90,3	2,9р

За даними таблиці, у 2022 році надходження до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади збільшилися на 18,5% порівняно з 2021 роком. Це відбулося за рахунок зростання доходів загального фонду (на 26,3%), проте, надходження доходів спеціального фонду більше ніж вдвічі.

Видатки бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 році також збільшилися, але темпи їх зростання були дещо нижчими, ніж темпи зростання надходжень. Так, видатки загального фонду зросли на 16,0%, а видатки спеціального фонду скоротились - на 3,8%.

У результаті в 2022 році профіцит бюджету Дрогобицької міської територіальної громади збільшився на 59,1 млн грн. порівняно з 2021 роком.

Загалом виконання показників бюджету Дрогобицької міської територіальної громади за 2022 рік характеризується позитивними тенденціями. Так, надходження до бюджету збільшилися, а видатки - дещо менше. Це призвело до подолання дефіциту бюджету.

Однак, слід зазначити, що зростання надходжень відбулося за рахунок підвищення податків і зборів, а не за рахунок економічного зростання. Це може призвести до зниження інвестиційної привабливості громади та погіршення її конкурентоспроможності.

Також, слід звернути увагу на зростання видатків на соціальне забезпечення. Це може призвести до збільшення державного боргу та інших фінансових проблем в майбутньому.

Виконання місцевих бюджетів має ряд особливостей, які відрізняють його від виконання державного бюджету.

- місцеві бюджети є більш вразливими до зовнішніх факторів, адже залежать від економічної активності на території, а також від обсягу надходжень від місцевих податків та зборів;
- мають обмежені можливості для маневрування;
- відіграють значну більшу роль у соціальній сфері, так як фінансують більшу частину видатків на освіту, медицину та соціальну допомогу.

Таблиця 2.8 – Виконання бюджету Дрогобицької міської територіальної громади

Роки	За доходами		За видатками	
	млн.грн	%	млн.грн	%
2021	969,2	100,57	937,3	96,40
2022	1149,1	100,14	1057,9	89,11
2023 (січень-жовтень)	1045,9	86,43	947,9	71,65

На основі наведених даних таблиці можна зробити наступні висновки щодо виконання бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 році:

- доходи бюджету були виконані на 100,14%, що перевищує плановий показник на 3,87%;
- видатки бюджету були виконані на 89,11%, що нижче планового показника на 2,63%.

Видатки місцевих бюджетів є одним з основних інструментів управління територіальною громадою. Вони дозволяють забезпечити належний рівень життєдіяльності громади та її розвиток.

Розділ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ МІСЬКОЇ РАДИ

3.1. Бюджетна децентралізація як фактор забезпечення самостійності місцевих бюджетів

Усі країни в процесі розвитку прагнуть до економічного зростання. В Україні це бажання підсилюється гострою потребою досягти сталого економічного зростання та покращити всі аспекти суспільства, а саме життя громадян.

В останні роки з часу проголошення суверенітету було вжито багато негайних, гучних трансформаційних заходів. Надмірна та тривала фінансова, адміністративна централізація спричинила дефіцитний характер більшості місцевих бюджетів. Це не дозволило місцевим органам влади накопичувати достатньо ресурсів для реалізації інноваційних програм розвитку, підтримки соціальної та комунальної інфраструктури, а також інновацій в аграрному секторі та інших галузях економіки [32,с.62].

Ці передумови є основою для впровадження реформи децентралізації в Україні. Тому це надзвичайно важливо для вирішення завдання щодо вдосконалення процесу формування дохідної частини місцевих бюджетів та пошуку шляхів їх збільшення.

Бюджетна децентралізація - це процес перерозподілу бюджетних ресурсів між центральним і місцевим рівнями влади. Вона передбачає передачу певних повноважень і функцій від центрального рівня до місцевого, а також надання місцевим органам влади більшої самостійності у формуванні і використанні власних бюджетів.

Становлення та розвиток місцевого самоврядування полягає у створенні умов для ефективного функціонування органів місцевого самоврядування, які дозволяють їм самостійно вирішувати питання місцевого значення, відповідно до власних потреб і пріоритетів.

Розвиток місцевого самоврядування передбачає вирішення таких завдань, зокрема:

- посилення прав і повноважень органів місцевого самоврядування. Це передбачає надання органам місцевого самоврядування більшої самостійності у вирішенні питань місцевого значення, а також у формуванні і використанні бюджетів.

- покращення кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування. Це передбачає підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, а також створення умов для їх професійного розвитку.

- удосконалення механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з центральними органами влади. Це передбачає забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з центральними органами влади на основі принципів партнерства та співробітництва.

Розвиток місцевого самоврядування має ряд переваг, які сприяють:

- поліпшенню якості життя населення. Органи місцевого самоврядування мають можливість краще розуміти потреби і пріоритети місцевого населення, а також більш ефективно вирішувати питання місцевого значення.

- зростанню економічного розвитку місцевих територій. Органи місцевого самоврядування мають можливість розробляти і реалізовувати власні програми і проекти, спрямовані на розвиток місцевих територій.

- посиленню демократичних процесів у суспільстві. Органи місцевого самоврядування є важливим інститутом демократії, який сприяє залученню населення до участі у вирішенні питань місцевого значення.

В Україні розвиток місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямів реформування. У рамках цієї реформи було проведено низку заходів, зокрема рисунок 3.1:

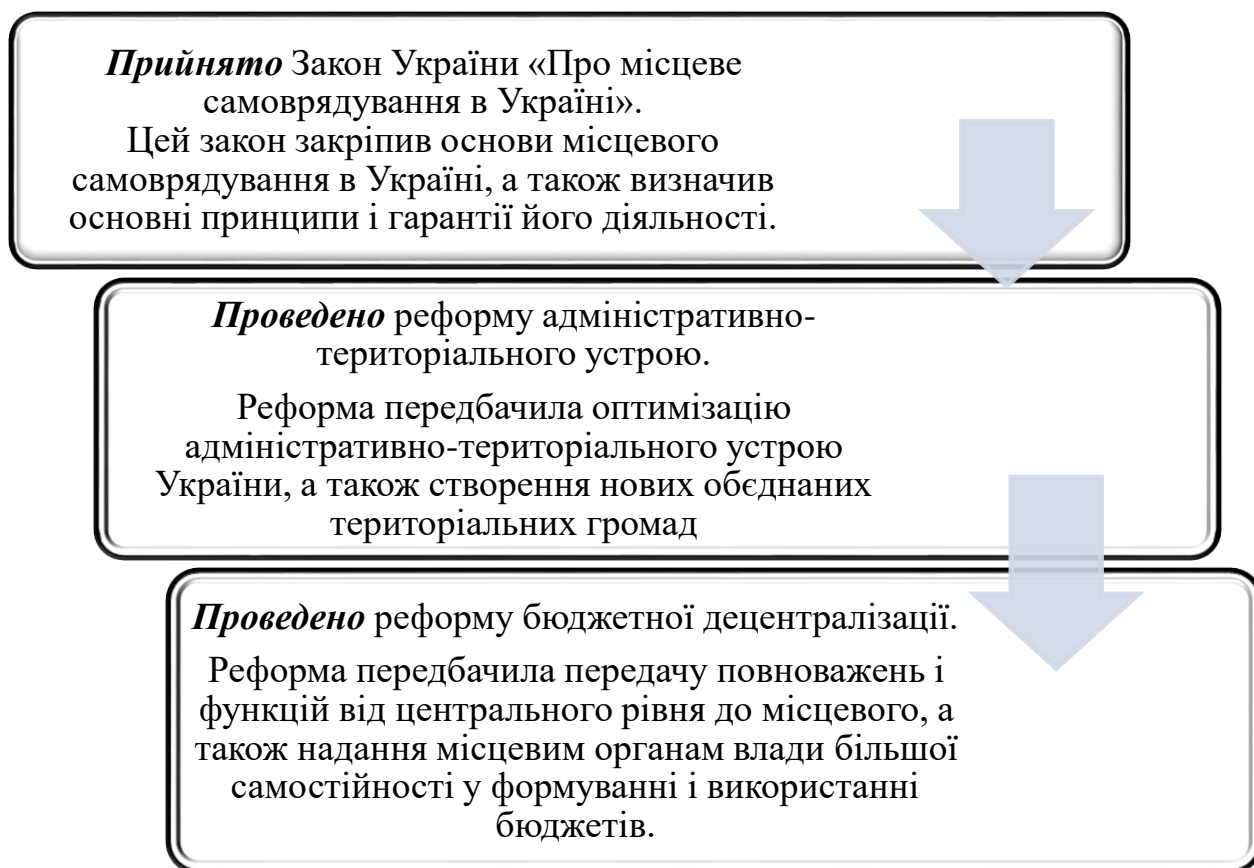

Рисунок 3.1 – Реформування органів місцевого самоврядування

Завдяки проведеним реформам, рівень розвитку місцевого самоврядування в Україні суттєво зріс. Однак, незважаючи на значні досягнення, у сфері розвитку місцевого самоврядування в Україні залишаються низка проблем, зокрема:

- недосконалість нормативно-правової бази. Деякі положення законодавства щодо місцевого самоврядування потребують удосконалення;
- недостатня фінансова спроможність місцевих бюджетів. Рівень доходної бази місцевих бюджетів залишається недостатнім для забезпечення їх фінансової спроможності;
- нестача кваліфікованих кадрів у органах місцевого самоврядування. Необхідно забезпечити підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, а також створення умов для їх професійного розвитку.

Для вирішення цих проблем необхідно провести низку заходів, зокрема:

Удосконалити нормативно-правову базу. Це передбачає внесення змін до законодавства щодо місцевого самоврядування з метою забезпечення більшої ефективності його діяльності.

Підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів. Це передбачає впровадження заходів щодо збільшення доходів місцевих бюджетів, а також підвищення ефективності їх використання.

Розвиток системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для органів місцевого самоврядування. Це передбачає створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів для органів місцевого самоврядування.

Розвиток місцевого самоврядування є важливим завданням для України. Він сприяє підвищенню якості життя населення, економічному розвитку місцевих територій та посиленню демократичних процесів у суспільстві.

Самостійність місцевих бюджетів - це можливість органів місцевого самоврядування самостійно формувати і використовувати бюджетні кошти відповідно до власних потреб і пріоритетів. Вона є важливою умовою ефективного функціонування місцевого самоврядування і розвитку місцевих територій.

Бюджетна децентралізація сприяє забезпеченню самостійності місцевих бюджетів шляхом передачі повноважень і функцій від центрального рівня до місцевого. Це дозволяє місцевим органам влади самостійно вирішувати більш широкий спектр питань, а також отримувати додаткові джерела доходів, а також надання місцевим органам влади більшої самостійності у формуванні і використанні бюджетів. Це включає право встановлювати місцеві податки і збори, визначати напрями використання бюджетних коштів, а також контролювати їх виконання.

Бюджетна децентралізація має ряд переваг для місцевих бюджетів, зокрема:

Підвищення доходної бази місцевих бюджетів. Це пов'язано з передачею місцевим органам влади нових повноважень і функцій, які супроводжуються наданням права встановлювати місцеві податки і збори.

Поліпшення ефективності використання бюджетних коштів. Це пов'язано з тим, що місцеві органи влади краще знають потреби і пріоритети своїх територій, а також мають більшу відповідальність за їх вирішення.

Зростання активності та ініціативи місцевої влади. Бюджетна децентралізація створює для місцевих органів влади більш сприятливі умови для розробки та реалізації власних програм і проектів.

В Україні бюджетна децентралізація є одним із пріоритетних напрямів реформування місцевого самоврядування. У рамках цієї реформи було проведено низку заходів, зокрема:

- передача повноважень і функцій від центрального рівня до місцевого. Зокрема, місцевим органам влади було передано повноваження у сферах освіти, охорони здоров'я, соціальної політики, житлово-комунального господарства та інших;

- надання місцевим органам влади більшої самостійності у формуванні і використанні бюджетів. Зокрема, місцевим органам влади було надано право встановлювати місцеві податки і збори, визначати напрями використання бюджетних коштів, а також контролювати їх виконання.

Завдяки проведеним реформам, рівень бюджетної децентралізації в Україні суттєво зріс. У 2023 році частка місцевих бюджетів у загальному обсязі державного бюджету України становила 42,4%. Цей показник є одним із найвищих серед країн Європи.

Реформування бюджетної децентралізації є важливим напрямом розвитку місцевого самоврядування в Україні. Забезпечення самостійності місцевих бюджетів є однією з ключових умов для підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування та розвитку місцевих територій.

3.2. Підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації

Ефективність формування місцевих бюджетів є важливою умовою забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Від того, наскільки вдало будуть розраховані надходження та видатки бюджетів, залежить рівень і якість надання публічних послуг населенню.

Основними напрямками підвищення ефективності формування місцевих бюджетів є:

- розширення та оптимізація джерел наповнення бюджетів. Це передбачає перегляд системи місцевих податків і зборів, запровадження нових джерел доходів, підвищення ефективності адміністрування податків;
- збалансування бюджетних надходжень і видатків. Це вимагає чіткого визначення пріоритетів видаткової політики, посилення контролю за використанням бюджетних коштів;
- покращення управління місцевими фінансами. Це передбачає підвищення кваліфікації працівників бюджетної сфери, розвиток фінансових інформаційних систем.

У контексті реформування місцевого самоврядування в Україні особливо важливим є розширення повноважень органів місцевого самоврядування та передача їм нових джерел доходів. Це дозволить місцевим громадам самостійно вирішувати питання розвитку своїх територій.

Ефективність формування місцевих бюджетів є важливою умовою забезпечення соціально-економічного розвитку територій. Від того, наскільки вдало будуть розраховані надходження та видатки бюджетів, залежить рівень і якість надання публічних послуг населенню.

Основні напрямками підвищення ефективності формування місцевих бюджетів представимо на рисунку 3.2.:

Рисунок 3.2 - Напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів

Конкретні заходи щодо підвищення ефективності формування місцевих бюджетів можуть бути різними для різних територій. Однак, в цілому, можна виділити такі загальні напрямки:

- запровадження податків і зборів, які є більш справедливими та ефективними. Наприклад, це може бути введення податку на нерухомість, податку на прибуток фізичних осіб, податку на доходи фізичних осіб з доходів від підприємницької діяльності.

- покращення адміністрування податків і зборів. Це може бути досягнуто шляхом впровадження електронного адміністрування податків, посилення контролю за дотриманням податкового законодавства.

- здійснення ефективної бюджетної політики. Це передбачає розробку та реалізацію бюджетних програм, які спрямовані на вирішення пріоритетних проблем розвитку територій.

- підвищення кваліфікації працівників бюджетної сфери. Це дозволить підвищити рівень професійної підготовки працівників бюджетної сфери, забезпечити ефективне використання бюджетних коштів.

Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності формування місцевих бюджетів, забезпечить належне фінансування соціально-економічного розвитку територій. Важливу нішу при цьому займає прогнозування.

Прогнозування доходів територіальної громади полягає в тому, щоб на основі аналізу фактичних показників минулих періодів та прогнозів економічного та соціального розвитку території визначити, скільки коштів місцевий бюджет може отримати в майбутньому.

Прогнозування доходів є важливою складовою бюджетного процесу, оскільки дозволяє органам місцевого самоврядування:

- визначити обсяги фінансових ресурсів, які будуть доступні для фінансування видатків бюджету;
- сформувавши бюджет, який є збалансованим та забезпечує виконання всіх зобов'язань перед населенням;
- планувати розвиток територіальної громади та визначати пріоритети видаткової політики.

Прогнозування доходів територіальної громади здійснюється на основі низки методів:

- метод аналізу тренду, який полягає в виявленні загального напрямку руху досліджуваного показника. Цей метод передбачає прогнозування доходів на основі фактичних показників минулих періодів.

Аналіз ліній тренду у формуванні дохідної бази бюджету є методом прогнозування майбутніх доходів на основі аналізу історичних даних. Для

цього на графіку доходів протягом певного періоду часу проводять лінію тренду. Ця лінія відображає загальний напрямок руху доходів.

- метод кореляційно-регресійного аналізу. Цей метод дозволяє врахувати вплив різних факторів на формування доходів.

- метод експертних оцінок. Цей метод передбачає використання експертних суджень для прогнозування доходів.

Вибір методу прогнозування доходів залежить від конкретних умов територіальної громади. Прогноз доходів територіальної громади включає в себе такі показники:

- обсяг надходжень від місцевих податків і зборів;
- обсяг надходжень від комунальних платежів;
- обсяг надходжень від інших джерел.

Прогноз доходів територіальної громади є складним і відповідальним завданням. Для його успішного виконання необхідно використовувати сучасні методи та інструменти прогнозування, а також залучати до цього процесу висококваліфікованих фахівців.

Аналіз ліній тренду може бути використаний для прогнозування доходів від різних джерел, таких як податки, відрахування, штрафи та інші. Він може бути використаний для розробки бюджетів на наступні періоди часу.

Уряд може використовувати аналіз ліній тренду для прогнозування майбутніх надходжень від податків. Це допоможе їм розробити бюджет, який відповідає їхнім зобов'язанням.

Підприємства можуть використовувати аналіз ліній тренду для прогнозування майбутніх надходжень від продажів. Це допоможе їм розробити бюджет, який відповідатиме їхнім витратам.

Організації можуть використовувати аналіз ліній тренду для прогнозування майбутніх надходжень від пожертвувань. Це допоможе їм розробити бюджет, який відповідатиме їхнім цілям.

Аналіз ліній тренду є простим і ефективним методом прогнозування доходів. Він може бути використаний для різних цілей у формуванні дохідної бази бюджету.

Прогноз доходів територіальної громади є складним і відповідальним завданням. Для його успішного виконання необхідно використовувати сучасні методи та інструменти прогнозування, а також залучати до цього процесу висококваліфікованих фахівців.

Для прогнозування доходів Дрогобицької міської територіальної громади на основі лінії тренду, скористаємося формулою:

$$y = ax + b \quad (3.1)$$

де:

- y - прогнозований показник
- a - коефіцієнт кута нахилу
- b - відрізок на осі y , який відповідає початку координат

Для розрахунку коефіцієнта кута нахилу скористаємося формулою:

$$a = (y_2 - y_1)/(x_2 - x_1) \quad (3.2)$$

де:

- y_2, y_1 - значення прогнозованого показника у двох періодах
- x_2, x_1 - значення незалежної змінної (року) у двох періодах

У нашому випадку:

$$a = (729,7 - 469,3)/(2022 - 2021) = 0,84 \quad (3.3)$$

Отже, коефіцієнт кута нахилу дорівнює 0,84, що означає, що доходи Дрогобицької міської територіальної громади зростають у середньому на 84% щороку.

Для розрахунку відрізка на осі y , який відповідає початку координат, скористаємося формулою:

$$b = y_1 - ax_1 \quad (3.4)$$

де:

- b - відрізок на осі y , який відповідає початку координат
- y_1 - значення прогнозованого показника у першому періоді

- x_1 - значення незалежної змінної (року) у першому періоді

У нашому випадку:

$$b = 469,3 - 0,84 * 2021 = 260,5 \text{ в} \quad (3.5)$$

Отже, відрізок на осі у, який відповідає початку координат, дорівнює 260,5 млн. грн.

Прогнозуємо податкові доходи Дрогобицької міської територіальної громади на 2023 рік:

$$y = 0,84 * 2023 + 260,5 \text{ в} \quad (3.6)$$

$$y = 746,4 \text{ в} \quad (3.7)$$

Отже, прогнозований рівень податкових доходів Дрогобицької міської територіальної громади на 2023 рік становить 746,4 млн. грн.

Прогнозуємо неподаткові доходи Дрогобицької міської територіальної громади на 2023 рік:

$$y = 0,84 * 2023 + 260,5 - 469,3 \text{ в} \quad (3.8)$$

$$y = 87,2 \text{ в} \quad (3.9)$$

Отже, прогнозований рівень неподаткових доходів Дрогобицької міської територіальної громади на 2023 рік становить 87,2 млн. грн.

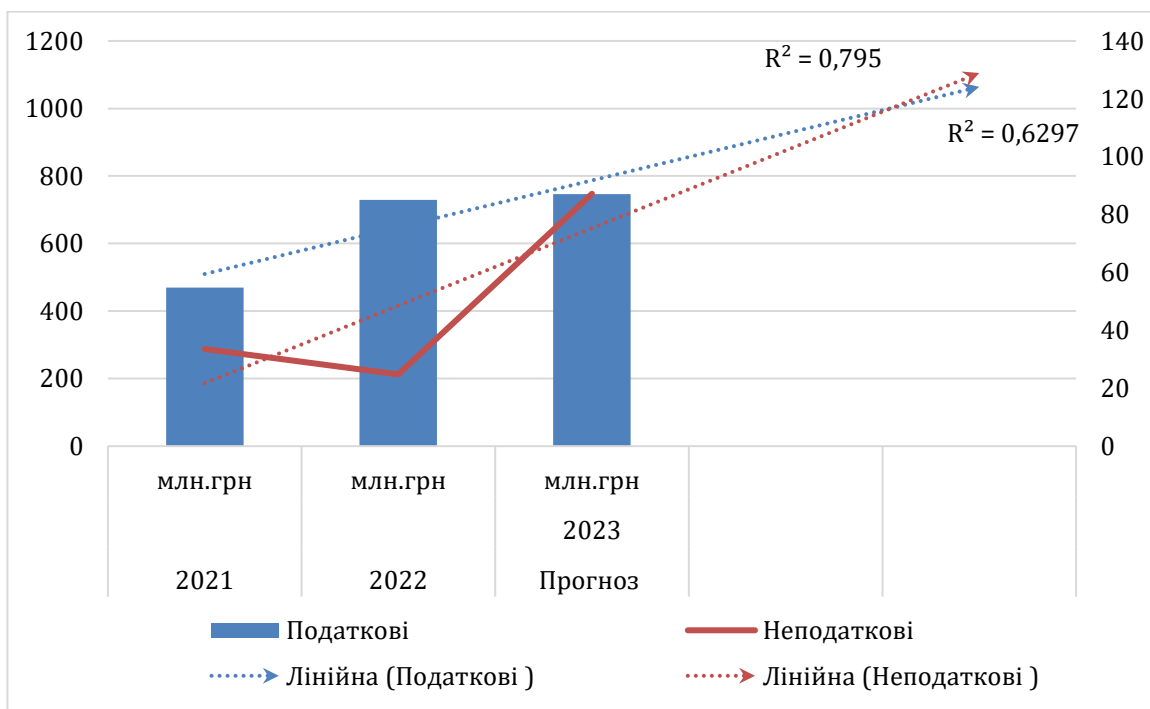

Рисунок 3.3 - Прогноз доходів Дрогобицької міської територіальної громади на основі лінії тренду

Загалом, прогнозований рівень доходів Дрогобицької міської територіальної громади на 2023 рік становить 833,6 млн. грн., з яких 746,4 млн. грн. - податкові доходи та 87,2 млн. грн. - неподаткові доходи.

Слід зазначити, що цей прогноз є лише орієнтовним, оскільки на реальні доходи громади можуть впливати різні фактори, зокрема економічна ситуація в Україні, стан місцевого бізнесу, інвестиційна привабливість громади тощо.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

2. Бюджет міської територіальної громади - це фінансовий план, який визначає доходи і видатки міської ради на певний період часу. Він є основним документом, який регулює фінансову діяльність міської ради та її виконавчого органу.

3. Місцеві бюджети відіграють важливу роль у забезпеченні економічного та соціального розвитку територій, на яких вони діють. Вони є інструментом реалізації завдань і функцій місцевого самоврядування, та сприяють:

- задоволенню потреб населення у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, благоустрою та інших сферах;
- розвитку місцевої інфраструктури;
- стимулюванню економічного розвитку.

4. Система формування місцевих бюджетів включає низку складових і полягає у формуванні і використанні фондів грошових коштів місцевих органів влади в процесі перерозподілу національного доходу з метою задоволення потреб населення і розвитку території.

5. Місцеві бюджети є важливим джерелом фінансування місцевих видатків. Вони забезпечують реалізацію місцевих програм та проектів, які сприяють розвитку територіальної громади.

6. Дрогобицька міська громада - територіальна громада в Україні, в Дрогобицькому районі Львівської області, створена 2020 року в рамках адміністративно-територіальної реформи 2015-2020 років. Адміністративний центр - м. Дрогобич. Площа якої 420,7 км², населення складає 122 905 чол.

7. Місцеві бюджети формуються з двох основних джерел: власних доходів та міжбюджетних трансфертів.

8. З метою поповнення дохідної частини місцевого бюджету, зростає підвищення значення податкових надходжень й ролі місцевих податків, які стають вагомим стимулом для органів місцевого самоврядування до самостійних дій щодо розвитку податкового потенціалу.

9. За досліджуваний період 2021-2022 років доходи бюджету Дрогобицької міської територіальної громади зросли на 7,9%. Структура доходів бюджету Дрогобицької міської територіальної громади році залишається відносно типовою для місцевих бюджетів в Україні.

10. Податкові надходження до бюджету Дрогобицької міської територіальної громади зросли на 55,5%. Це зростання відбулося за рахунок всіх видів податків та зборів. Найбільше в динаміці зросли надходження від ПДФО, які на кінець періоду дослідження склали 520,9 млн грн, що на 85,3% більше, ніж у 2021 році. Проте на 20,7% зменшилися надходження від акцизу. Це зниження було обумовлено, зокрема, зменшенням обсягу реалізації з вироблених на території Дрогобицької міської територіальної громади підакцизних товарів, робіт і послуг (продукції), а також з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції). Бачимо зростання і інших податків і зборів, які можна об'єднати в групу місцеві податки і збори.

11. Неподаткові надходження відіграють важливу роль у бюджетному процесі. Вони є джерелом поповнення бюджету, а також сприяють реалізації державних програм і завдань.

12. Важливим джерелом покращення ситуації щодо фінансування бюджетної установи виступають офіційні трансферти у формі дотацій та субвенцій з боку держави. Надходження дотацій і субвенцій до Дрогобицької міської територіальної громади зменшилися на 16,2%. Це скорочення було обумовлено, зокрема, реформою децентралізації, яка призвела до зменшення обсягу коштів, які виділяються на фінансування місцевих бюджетів з державного бюджету.

13. Видатки місцевого бюджету Дрогобицької територіальної громади зросли на 12,9 % (120,6 млн. грн) загалом. У 2022 році проти 2021 спостерігаємо збільшення видатків майже за усіма напрямками, окрім видатків на житлово-комунальне господарство і соціальний захист та соціальне забезпечення, які дещо скоротились на 10,0% та 2,4% відповідно. Зменшення видатків на ЖКГ й соціальний захист та соціальне забезпечення пов'язано з скороченням обсягів субвенції з державного бюджету на утримання житлово-комунального господарства і соціальний захист.

14. Структура видатків місцевого бюджету у досліджуваному періоді залишається незбалансованою. Найбільші видатки спрямовуються на освіту та охорону здоров'я, а видатки на житлово-комунальне господарство та соціальний захист недостатні для задоволення потреб населення.

15. Видатки бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 році також збільшилися, але темпи їх зростання були дещо нижчими, ніж темпи зростання надходжень. Так, видатки загального фонду зросли на 16,0%, а видатки спеціального фонду скоротились - на 3,8%.

16. Виконання показників бюджету Дрогобицької міської територіальної громади за 2022 рік характеризується позитивними тенденціями. Так, надходження до бюджету збільшилися, а видатки - дещо менше. Це призвело до подолання дефіциту бюджету.

17. виконання бюджету Дрогобицької міської територіальної громади у 2022 році:

- доходи бюджету були виконані на 100,14%, що перевищує плановий показник на 3,87%;
- видатки бюджету були виконані на 89,11%, що нижче планового показника на 2,63%.

З метою покращення діяльності Дрогобицької міської територіальної громади пропонуємо:

- забезпечити самодостатність міської територіальної громади, що дозволить вирішувати більш широкий спектр питань, а також отримувати додаткові джерела доходів;

- надання місцевим органам влади більшої самостійності у формуванні і використанні бюджетів. Це включає право встановлювати місцеві податки і збори, визначати напрями використання бюджетних коштів, а також контролювати їх виконання, оскільки місцеві органи влади краще знають потреби і пріоритети своїх територій, а також мають більшу відповідальність за їх вирішення;

- забезпечити сприятливі умови для розробки та реалізації власних програм і проектів.

Конкретні заходи щодо підвищення ефективності формування місцевих бюджетів можуть бути різними для різних територій. Однак, в цілому, можна виділити такі загальні напрямки:

- запровадження податків і зборів, які є більш справедливими та ефективними. Наприклад, це може бути введення податку на нерухомість, податку на прибуток фізичних осіб, податку на доходи фізичних осіб з доходів від підприємницької діяльності;

- покращення адміністрування податків і зборів. Це досягається шляхом впровадження електронного адміністрування податків, посилення контролю за дотриманням податкового законодавства;

- здійснення ефективної бюджетної політики. Це передбачає розробку та реалізацію бюджетних програм, які спрямовані на вирішення пріоритетних проблем розвитку територій;

- підвищення кваліфікації працівників бюджетної сфери. Це дозволить підвищити рівень професійної підготовки працівників бюджетної сфери, забезпечити ефективне використання бюджетних коштів.

- використання сучасних методів та інструментів прогнозування та планування надходжень до місцевих бюджетів і їх розподіл.

Список використаних джерел

1. Астапова Г.В., Мірошніченко В.О. Сучасні проблеми аналізу та обґрунтування міського бюджету. *Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки*: ДЕГІ, Донецьк, ТОВ «Південь-Захід ЛТД», 2013. С.291-302.
2. Бондарук Т.Г., Мельничук І.О. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів. *Статистика України*. 2015. № 4. С. 46-52.
3. Буднік М. М., Журавель І.М. Теоретичні підходи щодо трактування терміну місцевий бюджет. URL:<http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=66213>.
4. Бутко М.П., Білокур К.О. Фінансові ресурси регіону в умовах ринкової трансформації. *Фінанси України*. 2013. №10. С.23-32.
5. Бюджетний кодекс України №2456-VI від 29.09.2021 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1169>.
6. Власюк Н. І., Мединська Т. В., Мельник М. І. Місцеві фінанси: навчальний посібник. Київ, 2019. 328 с.
7. Волохова І. С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні: монографія. Одеса: Атлант, 2014. 462 с.
8. Глущенко Ю. А. Доходи місцевих бюджетів як джерело фінансового забезпечення на місцевому локальному рівні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 6. С. 52–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2019_6_8
9. Гуменна Ю.Г.,Стороженко Д.В. Система формування бюджетів місцевих рівнів: теоретичні аспекти, тенденції та перспективи розвитку. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 3. С. 222-233.
- 10.Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2022 р. № 252. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text>
- 11.Закон України «Про місцеве самоврядування» № 1702-IX від 16.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.

12.Катан Л. І., Качула С. В., Демчук Н. І., Павлова Д. К. Формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів України. *Агросвіт*. 2020. №3. С.3-12. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2020/2.pdf.

13.Качула С.В. Фактори модернізації державної фінансової політики у системі соціального розвитку суспільства. *Фінансовий простір*. 2019. № 1 (33).С. 41-54.

14.Квасниця О.В., Білобран Г.Ю., Стасюк М.В. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах децентралізації. III Міжнародна науково-практична конференція «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи» 23-24 грудня 2016р. м. Одеса. 2016. С. 168-169.

15.Клочан В.В., Мірошник В.О., Надточий К.П. Особливості об'єднання територіальних громад в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С.142-147.

16.Когут Ю.М., Ковач-Румп Г.Л. Фінансова децентралізація в Україні та її вплив на формування місцевих бюджетів: досягнення і недоліки. *Електронне фахове видання «Ефективна економіка»*. 2021. №9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2021/77.pdf.

17.Кучеркова С. О. Формування місцевих бюджетів та напрями їх покращення в умовах децентралізації. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 1 (80). С.49-58

18.Наказ Міністерства фінансів України від 02.06.2021 № 314 «Про затвердження Типової форми прогнозу місцевого бюджету й Інструкції щодо його складання». URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0879-21#Text>

19.Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

20.Пабат М.Г. Про окремі аспекти формування доходної частини бюджетів місцевого та регіонального самоврядування. *Фінанси України*. 2016. №10. С.11-14.

21.Постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 № 586 «Про схвалення Прогнозу економічного й соціального розвитку України на 2022-2024 року».

22.Раделицький Ю.О. Місцеві бюджети в умовах поглиблення фінансової децентралізації в Україні: монографія. ЛНУ ім. І.Франка. Львів.2018. 312 с.

23.Статистична інформація Львівської області за 2020-2022рік. URL: <http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo/rpid>.

24.Стратегія сталого розвитку Дрогобицької міської територіальної громади до 2030 р. URL: <https://drohobych-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2021-2030.pdf>

25.Татарин Н.Б., Голік В.І. Місцеві бюджети як основа самостійності місцевого самоврядування.*Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент.* 2017. Вип. 23(2). С. 72-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_23%282%29_18

26.Фрунза С.А., Гаврилова Н.В. Особливості формування та використання місцевих бюджетів в Україні та в інших країнах світу. *Фінанси, гроші і кредит.* 2020. Випуск 40. С. 421-426.

27.Чугунов І.Я., Макогон В.Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. *Вісник КНТЕУ.* 2018. № 5. С. 5-18.

28.Школьник І. О. Фінансовий аналіз. Київ: Центр учбової літератури. 2016. 368 с. URL: <http://cul.com.ua/preview/fash.pdf>.

29.Явтушенко А.В. Формування місцевих бюджетів та шляхи їх покращення в умовах децентралізації влади. *Таврійський науковий вісник.* 2021. №1. С.62-68.

30.Януль І.Є. Застосування програмно-цільового методу формування бюджетів. *Фінанси України.* 2013. № 8. С. 19 – 21.

31.Яресько Н. Ресурс місцевих бюджетів на 2019 рік. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247868006&cat_id=24426429